

Галоўнае ўпраўленне ідэалагічнай работы , культуры і
па справам моладзі Гомельскага аблвыканкама
Установа «Гомельскі абласны цэнтр народнай творчасці»
Адзел культуры Жыткавіцкага райвыканкама

фальклор прыпяцката запаведніка

па матэрыялах даследвання вёсак Азяраны,
Перароў, Перароўскі Млынок, Хваенск, Хлупін
Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці

Адказы за выпуск

Матэрыял падрыхтавалі

Макет

Набор тэкста

Надрукавана ўстановай «Гомельскі абласны цэнтр народнай творчасці»

Адрас: 246022, г. Гомель, вул. Кірава, д. 49.

Тэл. (80232) 77-50-95

М.І. Шамшэня

І.В. Глушэц, Л.. Мельнікава, Г.П. Лой

К.У. Ціханава

І.В. Глушэц, Н.С. Куляшова

г. Гомель
2013 г.

Змест

Зберагчы спадчыну.....	2
Даследаваць і захаваць спадчыну.....	4
Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Азяраны.....	8
Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Перароў.....	19
Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Перароўскі Млынок.....	31
Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Хваенск.....	40
Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Хлупін.....	46
Абрадавыя песні.....	54
Пазаабрадавыя песні.....	62
Калыханкі.....	75

Зберагчы спадчыну

Вабяць вока сваёй прыгажосцю – лясістымі берагамі прыгажуні-Прыпяці, шматлікімі азёрамі вёскі Прыпяцкага запаведніка: Азяраны, Перароў, Перароўскі Млынок, Хваенск, Хлупін Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці.

Калісьці ў гэтых вёсках, па словах мясцовых старажылаў, “святые праходзілі амаль праз кожную хату”. Вёскі з’яўляліся ў свой час цэнтрам актыўнага бытавання народных святаў і абрадаў, фальклору, а іх жыхары трымалі свой векавечны культурны парадак. Добрыя знаўцы мясцовага фальклору самі ладзілі каляндарныя і сямейна-бытавыя святы і абрады – паўсюдна: каляды, шчодры, гуканне вясны, юр’е, троіца, купалле. Калі доўга не было дажджу, выклікалі яго, “рабілі талакой” у Хлупіне, ездзілі на чоўнах, якіх тут як аўтамабіляў у сучасным горадзе, кахалі, адзначалі сціплыя вяселлі, “білі бабіну кашу”, спявалі, танчылі. Верылі ў русалак, ведзьмаў, дамавых. Ведалі пра паходжанне назваў сваіх вёсак. Усё гэта сведчыць, што людзі ў памяці захавалі яшчэ свае колішнія традыцыі і звычаі, легенды і паданні, міфалагічныя ўяўленні.

У гэтым пераканала фальклорная экспедыцыя па вёсках Прыпяцкага запаведніка тэрыторыі Жыткавіцкага раёна, дзе калісьці быў сапраўдны “фальклорна-этнаграфічны рай”.

Правядзенне экспедыцыі ініцыявалі ўпраўленне культуры Гомельскага аблвыканкама, установа “Гомельскі абласны цэнтр народнай творчасці”, аддзел культуры Жыткавіцкага райвыканкама.

Падаецца важным выяўленне мясцовых лакальных праяў колішніх святаў і абрадаў, якія, на жаль, не захаваліся ў сваёй цэласнай структуры, але ж каштоўнасцю гэтай брашуры з’яўляецца даследаванне менавіта лакальна-рэгіянальных асаблівасцей найбольш значных з’яў каляндарна-абрадавай, фальклорнай традыцыі.

Паколькі да звестак пра абрадавыя з’явы дадаюцца песенныя тэксты, то гэта можа стварыць больш-менш аб’ектыўнае ўяўленне аб традыцыйнай культуры.

Жыццядзейнасць традыцыйнай культуры, абуджэнне цікавасці да яе ў многім залежыць ад узроўню папулярызатарскай

работы. Брашура з'яўляецца менавіта такой навукова-папулярнай літаратурай для метадыстаў па фальклору і этнаграфіі ўстаноў культуры: абласных цэнтраў народнай творчасці, раённых арганізацыйна-метадычных цэнтраў аддзелаў культуры, дырэктароў і загадчыкаў сельскіх дамоў культуры і сельскіх клубаў, а таксама спецыялізаваных устаноў – дамоў і цэнтраў фальклору, народных традыцый, народнай творчасці, выкладчыкаў і студэнтаў профільных устаноў.

Фальклорныя матэрыялы вёсак Азяраны, Перароў, Перароўскі Млынок, Хваенск, Хлупін можна выкарыстоўваць падчас правядзення вучобы кадраў: курсаў павышэння кваліфікацыі, семінараў, семінараў-практыкумаў, творчых лабараторый клубных работнікаў і накіраваць іх на далейшае вывучэнне бытавання лакальнай традыцыі, забяспечыць профільную сістэму трэнінгу культработнікаў, якія маюць дачыненне да лакальнай традыцыйнай народнай культуры (пераход ад пасіўнай формы навучання да актыўнай).

З дапамогай гэтага выдання і дадатка да яго – дыскаў з аўдыязапісамі песень і фатаздымкамі вёсак і носьбітаў, а ў перспектыве і іншых выданняў і дадаткаў да іх з серыі “Фальклор Прыпяцкага запаведніка” культработнікі змогуць адрадзіць фальклорныя традыцыі некаторых запаведных вёсак Жыткавіцкага, Петрыкаўскага і Лельчыцкага раёнаў Гомельскай вобласці, што можа з'явіцца станоўчым у развіцці турсферы, турбізнеса.

Даследаваць і захаваць

Палессе – край, багаты на народныя песні. Тэрыторыя Жыткавіцкага раёна, якая адносіцца да Прыпяцкага запаведніка, не з'яўляецца выключэннем. У гэтым чарговы раз пераканала фальклорная экспедыцыя, арганізаваная ўпраўленнем культуры Гомельскага аблвыканкама, установай “Гомельскі абласны цэнтр народнай творчасці”, аддзелам культуры Жыткавіцкага райвыканкама ў маі 2011 года. Падчас экспедыцыі было запісана 80 песень без уліку тэкставых варыянтаў. З іх каля 30 – абрадавых.

З каляндарна-абрадавых удалося запісаць 10 калядных песень, што сведчыць пра добрую захаванасць каляднага абыходнага абраду (у дадзенай мясцовасці – з «казой»), магчыма, дзякуючы яго маляўнічасці і ўзнёсламу настрою. Прыклад шчадроўкі запісаны ў в. Перароўскі Млынок ад старэйшай яго жыхаркі Настасі Адамаўны Баран:

*Колядзін, колядзін,
А я ў бацька одзін,
По колена кожушок.
Дайце, цёця, пірожок,
А на пірожок сала,
А на сала коўбасу,
А я до дому понясу.*

Наступны жанр каляндарных песень, зафіксаваных удзельнікамі экспедыцыі, – веснавыя загуканні. Паўсюдна захаваліся ў памяці носьбітаў варыянты песні «Гу, весна, гу, красна», а таксама «Ой, весна, весняночка», якую нам праспявала Настасся Баран з Перароўскага Млынка:

*Ой, весна, весна, весняночка,
Ой, чыя ж то дочка Мар'яночка?
За вортамі короўку пасла,
Назбірала горшчок масла,
Горшчок масла, горшчок сыра,
Да ўсіх хлопчыкоў запрасіла:
– Ешце, хлопчыкі, дый мочайце,
А на гарэлочку пробачайце.*

На Вялікдзень у вёсцы Хлупін ёсць звычай праведваць сваіх хросных – хадзіць «у волочобное». Аб гэтым расказала старэйшы носьбіт фальклорных традыцый Сцепаніда Іванаўна Торчык, якая яшчэ і добра спявае:

*Ой, лецела стрэла дый у koniec села,
Хі я, хмелю, дый у koniec села.
Дый убіла стрэла сына молайца.
Да ніхто к целу не прыступіцца.
Прыступілася Анна Іваноўна,
Й узела цело дэй на ручэнькі,
Обнесла цело кругом цэркаўкі.
Сама цэркаўка открываецца,
Само целочко й у во гроб легло.
Прылетае да тры пташэчкі:
Што одна пташка – то мамка его,
А другая пташка – то сестра его,
А трэйця пташка – то жона его.
Ой, маці плачэ з веку до веку,
А сестра плачэ з году до году,
А жона плачэ з вечора до дня.
Ек мамка плачэ, то й рэкі цекуць,
А сестра плачэ – то й озёрушка,
А жона плачэ – ні калюжэчкі.*

Тут даволі цікава правесці паралелі з песнямі абраду «Ваджэнне і пахаванне стралы», якія спяваюць жыхары вёсак Казацкія Балсуны і Ірыноўка, што на Веткаўшчыне:

*А ў садзіку пад ігрушаю,
Ой, лёлі-лёлі, пад ігрушаю.
Там ляжыць цела, як папер бела.
А ніхто к таму целу не прыступіцца.
Прыступілася старая бабачка,
Старая бабачка, яго мамачка,
Яго мамачка ўзяла на ручанькі,
Панясла цела дай у цэркаўку.
Самі дзверачкі адчыніліся,
Самі свечачкі запаліліся,
Самі кніжачкі зачыталіся.*

*Ой, шла страла да ўдоль сяла,
Ой, ой, люлі, да ўдоль сяла.
Убіла страла добра моладца.
Па том моладцу некаму плакаць:
Матка старэнька, сястра маленька,
Жана молада возле горада.
Ідзе мамка плача – там калодзежы,
Дзе сястра плача – там руч'і бягуць,
Дзе жана плача – там расы няма.*

Яўнае падабенства тэкстаў, запісаных у Жыткавіцкім і Веткаўскім раёнах, дае падставу меркаваць, што абрад «Ваджэнне і пахаванне стралы» калісьці мог быць распаўсюджаны і на тэрыторыі Прыпяцкага Палесся.

Выклікае цікавасць зафіксаваны ў вёсцы Хваенск веснавы карагод, які пачынаецца тыпавым напевам «крывы танец», а працягваецца тыпам «проса»:

*А ў крывого танца да не вуведом конца.
Зелёная рутонька, жоўты цвет.
– А мы просо сеелі, сеелі.
– А му каня впусцім, впусцім.
– А мы каня забером, забером.
– А му каня вукупім, вукупім.
– А мы дзеўку забером, забером.*

Яго зберагла ў сваёй памяці Галіна Чарнушэвіч. Можна думаць, што даўней гэта былі розныя карагоды, але з цягам часу, і, ўлічваючы, што інфарматары маглі нешта забыць, тэксты аб'ядналіся.

Падчас экспедыцыі таксама ўдалося запісаць ад Антаніны Чыжык з вёскі Хлупін некалькі жніўных песень, сярод якіх жартоўнага зместу:

*А я ў полі жыто жала,
Ў мене дома шкода стала,
Што свекруха с печы упала...*

З сямейна-абрадавых зафіксавана 13 песень вясельнага цыклу – на заручынах, сватам і каравайныя. Вясельную песню праспявалі жыхаркі вёскі Перароў Эвеліна Забеліч і Аляксандра Туравец:

Клёновая да лісцінонька,

*Клёновая да лісцінонька,
Куда цебе ветрык вее?
Ці в луг, ці в долину,
Ці в луг, ці в долину,
Ці назад на клёніну?..*

Больш за ўсё на даследаванай тэрыторыі ўдалося запісаць пазаабрадавых песнь – каля 40. Цікавыя і варыянты найбольш распаўсюджаных сюжэтаў, адзін з якіх прадставіла Эвеліна Забеліч:

*Ой, пойду я в лес по дрова, нарубаю лому,
Зав'ёў мене дурны розум на чужу, на чужу старонку,
Зав'ёў мене дурны розум на чужу, на чужу старонку.
На чужой жэ сторононьке сонейко не грэе,
Нету маменькі родное, ніхто, ніхто не жалее,
Нету маменькі родное, ніхто, ніхто не жалее...*

На цяперашні час на тэрыторыі Жыткавіцкага раёна, якая адносіцца да Прыпяцкага запаведніка, песенны фальклор шырока распаўсюджаны. Больш за ўсё фіксуюцца пазаабрадавыя песні, а з абрадавых – калядныя – з каляндарна-абрадавага цыклу і вясельныя – з сямейна-абрадавага.

Умоўныя абазначэнні:

- () – у круглых дужках пададзены дадатковыя галосныя пры агаласоўцы зычных, на фаршлагавых гуках,
[] – у квадратных дужках прыводзяцца тыя склады тэксту песень, якія пры спяванні не вымаўляюцца.

У паэтычных тэкстах песень і ў гутарковай мове інфарматараў захаваны лексічныя і асноўныя фанетычныя асаблівасці мясцовага дыялекту.

“У” на месцы літаратурна-нарматыўнага “ў” ставіцца ў тых выпадках, калі ў рэальным гучанні на яго прыпадае асобны склад; “ў” на месцы літаратурна-нарматыўнага “у” ставіцца ў тых выпадках, калі ў рэальным гучанні яно не з’яўляецца складаўтваральным.

Літаратура:

1. Мажэйка З.Я. Песні беларускага Падняпроўя. Мінск, 1999.
2. Новак В.С. Абраднасць і паэзія «пахавання стралы». Гомель, 2002. С. 105, 157.

Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Азяраны

Запісана ад Ярэмч Вольгі Парфёнаўны, 1940 г.н.,
Аліфіравец Ніны Васільеўны, 1937 г.н., Ярмоліч Лідзіі
Мікалаеўны, 1945 г.н., ураджэнак в. Азяраны

Каляды

– *Ці былі ў вас Каляды? З казой, з мядзведзем хадзілі? Як упрыгожваліся?*

– *Ходзілі, ходзілі, дажэ мы все ходзілі. Ну, медведзя робілі маску, медведзя на голову, потым кожух наверх одзевалі, выворачвалі мехом наверх і медведзь тупаў. Ходзілі. Потым буська робілі, дзюба с буськой, он клюкал ходзіл, одзевался белаю простынею, там, мужык ці жэншчына. Козу робілі, это ужэ на Новы год водзілі козу, робілі козіну голову з дзерава, рожкі і одзевалі наверх што чорнае, шубу яку, ну і от эта коза ў хату войдзе і спявалі, прыспеўвалі.*

– *А якія словы на Каляды гаварылі, калі хадзілі з казой або з мядзведзем?*

– *“Пане гаспадарэ, разрешыце песню проспеваць?”, “Добры вечар, пане гаспадарэ, разрешыце песню проспеваць.” А яны гавораць: “Спевайце”. Калі праспевалі, то даюць сало, грошы, коўбосу, это на Новы год, на Разство, не только на Новый год, і націнают спяваць, поспяваюць, потанцуюць с гормошкою.*

– *Казу вадзілі і на Каляды, і на Стары Новы год?*

– *Не, на Рождество не, только на Новый год.*

– *А на Стары Новы год?*

– *“Звезду” носілі.*

– *А колькі канцоў зорка мела?*

– *Пяць.*

– *Як праходзіла гэта шэсце з “зоркай”?*

– Дзеці ідуць раньшэ, это ж зіма, то ўжо часов в 5 цямнее, і дзеці бягуць па хатах, а потым, попозжэ, часоў у восем, собіралісь мы, ходзілі взрослые.

– *З зоркай?*

– Да.

– *Песні сьпявалі?*

– Да.

– *Адкажыце, калі ласка, ці былі якія прыкметы на Каляды або на Стары Новы год?*

– На Рождзество, калі туман вялікі падзёт, будзе многа чернікі.

– *Якія былі варожбы?*

– Гадалі на Новы год, на зеркалах. Я гадала, гадала на зеркале: сказалі ўзяць талерку, поставіць на стол два зеркала: с одной стороны і с другое. Запаліць. Бумага должна быць не тонка, потолшче. Наклалі тое бумагі, тая бумага як стала гарэць, а тая талерка як лопне, мы парозбегалісь, хто куда, дык і в зеркале пакуль гэтая бумага гарыць, то пакажэцца суждзены, хлопец, які табе возьме замуж. Но мы паўцекалі і не даждалісь хлопца. А я молада шчэ тожэ была, да кажуць, шо трэба было на Разство ўмясці смецце, і ў якім вуглу загаўкае сабака, у той бок і замуж пойдзеш.

– *Так і атрымалася?*

– Не. Дрова бралі ахапкаю, прыносілі ў хату дрова, счítaеш іх по парам, значыць, будзеш у пары. Под кровацью ставілі кружку з водой, а на кружку лучыненку, тады прысніцца табе той, хто цябе праз гэтую кладачку перавядзе, ён будзе твой суждзены. Бумажкі мяшалі, да цянулі імяны тыя. А то блінцы пяклі.

Гра́мніцы

– *Распавядзіце, калі ласка, што рабілі на Стрэчанне, 15 лютага?*

– Когда свечі грамнічныя пріносілі в хату, да это, гораць, от грозы добра свечка етая. Прыносілі і за ікону яе ставілі.

– *А калі навальніца?*

– Калі была граза, запальвалі свечку, і яна стаяла, предохраняла дом от грозы.

– *А са свечкай не абходзілі? Проста ў хаце запальвалі?*

– Да.

Соракі

– *Як у вас называлася свята Соракі?*

– Сорак святых.

– *А што рабілі ў гэты дзень?*

– У гэты дзень палкі перакідалі цераз хату. Маці пекла сорок такіх, сухарікі.

– *Колькі палак перакідвалі?*

– Сорок палок. Шоб кошкалі яйца колісь. Ну, качкі дзікіе несутся на болотах, ходзілі на болото. Да шукалі ў кусціках яйца. І пеклі кресцікамі і колосікамі печіво.

Гуканне вясны

– *А калі вясну клікалі, то на ўзгоркі сабіраліся?*

– Перед Поста́м, перад Пасхай была “Гу, вясна”. Начінаецца от “Гу, вясны”, ужэ потом пост пошол. Варылі яечкі, пяклі піражкі. Заварачвалі і дзе на стог сена залазілі, а то дзе горка, на горку залазілі і спевалі.

– *Прыходзілі на горку і што далей?*

– Пріходзілі, роскладвалі пірожкі, яйца. Потом бралісь за рукі, ходзілі кругом стога, а одного человека на верху сажалі, і он подпрыгівал, а мы вокруг сена спявалі. После садзілісь і білі яйцо. Потом злазілі і начіналі кушаць.

Вялікдзень

– *Перад Вялікаднем ці спявалі стрэльную песню?*

– До Пасхі нікто ні спяваў, ні танцоваў. Валачобнікі ходзілі.

– *Як гэта адбывалася?*

– З 12 часоў ходзілі. У платочок хросная маці положила пірожочка, тры, чатыры або п’яць яец і ўгошчае, дае сыту піць,

там у каго е, а то зробіць настоечку, чарніц поставіць. Давала маці хросна пірожка домой, яйцо, угошчала, конфеты дае. Зараз і конфеты, і шokolодкі, а раней нічога не было.

Юр'е

- *Ці вадзілі карагоды?*
- Карагоды вадзілі на Юр'я, 6 мая. Раньшэ хадзілі на поле з фартухамі. Выбіралі хату і там збіраліся. Зранку збіраліся і выпякалі каравай. Рано спякуць каравай, а часов в одзінаццаць на поле ідуць.
- *Як упрыгожвалі каравай?*
- Веткі бралі с дзевеьев, обматывалі, обкручівалі.
- *А колькі ветак было?*
- Трі. Не было что – ленточки с бумагі, красілі бумагу, бурака, краску разную і такіе робілі стужачкі, шышачкі пяклі з цеста. Як розочки затыкалі на каравай, ішлі па дзевевне. Неслі в фартухах каравай.
- *Якія песні спявалі?*
- “Да Юрэй, маці кліча”
- *Фартухі якога колеру былі?*
- Красного.
- *Хто у пачатку калоны стаяў?*
- Старэйшая.
- *А ікону Святому Георгію неслі?*
- Не.
- *Старэйшая жанчына граблі несла?*
- Граблі, а потым каравай. Ішлі і спявалі песні.
- *А карагод на полі вадзілі на сонцу?*
- Да, браліся все за рукі, каравай сам в средзіне, а кругом все ходзілі.
- *У адзін бок?*
- Ну, ворочелісь.
- *Штто знаходзілася ў цэнтры кола?*
- І граблі, і каравай в средзіне етого круга.
- *А каравай падымалі?*
- Да, і граблі.

- *Мяняли фартух?*
- Не.

Троїца

- *Што рабілі на Троїцу? Як у вас называлі такое свята?*
- Троїца. Святая Троїца і всё. Украшалі зеленью, клёном, яір, берёзок нарвалі, букеты нарвем, украшалі клёнам. Помыюць пол, накідаюць берёзок, букеты.
- *Ці былі спецыяльныя траецкія песні?*
- Пелі все подряд.
- *А куды потым дзявалі тыя бярозкі?*
- Как высыхалі расценія, то выбрасывалі. Букетов нарвём полевых цветов і украшалі.

Купалле

- *Ці клалі вогнішчы на Купалле?*
- Костры вечором клалі. І хлопцы і дзеўкі перапрыгвалі цераз косцер.
- *А старыя?*
- Старые не ходзілі.
- *Ці шукалі напараць-кветку?*
- Не, боялісь. Гадалі: шчэ глаза платком закрывалі, і дзевчата і хлопцы стояць, і с закрытымі глазамі шукалі: кого обнял, то твой суждзены будзет.
- *Ці рвалі лекавыя расліны?*
- Рвалі. Еслі свадзьбы долго няма, у нас колодзец і крюк, чтобы браць воду, і кралі еты крюк в другу дзеревню. Значіт, пачынаецца пара свадзеб. Это на Купалье.

Жніво

- *Як рабілі летнія сваты – дажынкi, зажынкi? Раскажыце пра баряду.*
- Ну, зжыналі поле ды оставлялі, у кучу сажнуць, а потом яе свяжуць снопочком, цвятамі украсяць і ленточкамі, і хлеб туды ложаць.

- *Гэта барада?*
- Это борода.
- *Чым плацілі?*
- Хлебом, монетой, снуп які ставілі, штоб урожайносьць была.
- *Сноп куды ставілі?*
- В хаце ў людзей старых стоял.
- *Калі былі калгасы, куды яго ставілі?*
- В колхозе стоял і в сельсовете стоял. Жэншчыны серпом вручную жалі. Нажыналі два-тры снопа. Дзе жыто, дзе ячмень. Стоял в колхозе, в конторе, возілі на выставку.

Галавасек

- *Ці адзначалі раней у Азяранах жаніцьбу коміна?*
- Не.
- *Галавасек быў?*
- Свято е такое, но у нас его не праздновалі.
- *А што гэта было?*
- Было давно, раньшэ была земля, у кого большэ землі, той богатый. І брат с братом не подзелілі после родзіцелей ету землю, і одзін брат другому отрубіл голову.
- *І на небе гэта было бачна?*
- Было відно. Это Головосек в сенцябре.

Вяселле

Сватанне

- *Як у вас сваты прыходзілі?*
- Я у 57-м ішла замуж. В сваты пріходзіл мужык мой і маці яго.
- *А хросныя?*
- Не было.
- *З якімі словамі?*

– Вони прыйшлі. Свекруха: “От прыйшлі к вам, хочом, шоб Нінка ішла за Адамка”. Он ужэ работал тракторістом. Договарівалісь. У меня сватов не было. Маці яго не хоцела, шоб он мене брал, он з Бурка, а я с Озеран. Он прішо, взял мяне, пошлі в сельсовет, взяли подружку і распісалісь.

– *Ці былі змовіны?*

– У меня старшая сестра ішла замуж і у ей мама гаворіла: “Шукаем, кажуць, што тут дзе-то цёлачку прадаюць. У вас е, дык мы к вам прыйшлі, шоб вы нам прадалі”. Ну, свадзьбу договарівалісь.

Запоіны

– *Што было далей?*

– Я ходзіла на запоіны. Я брала і хросных, і сестру, і брата – всех. На каждый вугал трэба па бутылцы гарэлкі, пірог, сало абязацельно. Дагаворваліся, калі то свадзьба. Пыталі: “Чаго вы к нам завіталі?” – “Да, гавораць, бярозка ў вас расце.” – “А не заламаеце яе?” – “Не, будзем берагці.” Береглі добрэ, да не убереглі.

Першы дзень вяселля

– *Першы дзень вяселля як праходзіў?*

– Первый дзень рабілі у маладое свадзьбу.

– *Як гэта было?*

– Мы заехалі, мы ужэ яе забіралі, да забралі. Да прівезлі.

– *Выкуп быў?*

– Выкупае. Яе захавалі. Ён шукае, ужо найдзе. Ды вжэ загадвае: “Дружкі, хто сколько грошай заплаціл за яе?”

– *А дзе нявеста хавалася?*

– У хаце сваёй.

– *Яе жаніх знаходзіў?*

– Находзіл. Да ужэ ж за стол сядалі, не пускалі.

– *Дзе сустракалі нявестку з сынам?*

– Во дворе, у входа во двор.

– *Хто з імі побач стаяў?*

– Все: і маці, і бацько, і хросные, обсыпалі жытом, шоб быць богатымі, і жэніха. У меня сын жэнілся і в цэркву ездзілі венчацца. Пріехалі, прівезлі невестку, то я накрылася кожухом. С танцамі там сёстры, брацьця вышлі, сталі на пороге дома і сталі корміць мёдом невестку. Наберу ложку і до рота, да і назад. Мёдом корміць обязацельно – шоб не вдова была, сладко жыць. Потом чаркі выносілі, обсыпалі молодых жытом, і в хату. Повелі с іконамі в хату, посадзілі на покуцце, накрывалі стулья кажухом, шоб багатымі былі. Потым трэба, каб свякруха сняла вянка у нявесткі. Перепоі. Убірае хросны тарелку накрывае полоценцем, і он ходзіт і налівают у две чарачкі, становляць на ту ж тарелку. Налівают і гаворят, каб перапівалі. Коровай дзелят. На тарелочку кусочек коровай і две чаркі. Вызвал мяне бацька: “Перапіваю вам шчасця, долю, упіваю чарачку. Уручаю падарачак і беру каравай кусочек”.

– *Каравай бралі хустачкай?*

– Да. А потом свякруха снімае с невесты вяночка і надзяе на яе хустку. Она ужэ не дзевка, будзе молодзіца – снімаю молодзечы, а надзеваю жаночы.

– *Колькі дзён працягвалася вяселле?*

– Два дні. Ешчэ на трэці дзень пріходзят.

Другі дзень вяселля

– *Што на другі дзень рабілі?*

– На второй дзень молада встала, мамке яго помогала, воды пріносіла.

– *Ці пераапраналіся? Хадзілі драць курэй?*

– Это на Палесье ходзілі. На другі дзень не передзевалісь, накралі курэй. В Озерянах не переодзевалісь, а просто пілі. У мене было на другі дзень напередзевалісь, пошлі накралі курэй у суседаў, прінеслі тых курей і зубамі іх рвалі.

– *Ці вялі маладых у першую ноч у клець?*

– Клець была возле хаты.

– *Як яна выглядала?*

– Клець – это такой домік отдзельный, там і кроваць была, молодые там отдзельно і зімой спалі. Ставялі дзежку, як она на яе

ступіць і перайдзе, значыць она чэсна, дзевственніца, еслі обойдзе дзежку, значіт не дзевка. Калі переспят ноч, то ужэ свекруха гледзела посцель.

Русалка

– *Ці пужалі вас бацькі русалкай? Што пры гэтым гаварылі?*

– Возле ракі самое жывем і маці не пускала. Мы малы. Маці ж на работу ідзе, шоб мы в реку не шлі: “Там, доченько, така сядзіць жэншчына, така кудлата, выйдзе, ухопіць, а я буду перажываць і плакаць”. Русалка была злая.

– *Ці бачылі яе?*

– Не, нічога не бачыла.

– *А ў вас русалка маладога ці сталага ўзросту была?*

– Маці казала, што жэншчына.

– *А прыгожая ці страшная?*

– Она не казала. Казала, што ўхопіць.

Ведзьма

– *Ці былі на вер’і пра ведзьм?*

– Ведзьмы былі. Пересыпаюць маком дарогу, дзе ходзяць каровы. І ўсе каровы пройдуць, а хто ведзьма-хозяйка, у той карова понюхае і будзет прыгаць, перепрыгвае етот мак. Значіт, та хозяйка – ведзьма. Як не ведзьма-хозяйка, так та корова як ідзе, так і пошла, а вжэ як что-то знае, та корова понюхае і прыгае.

Дамавы

– *А дамавічкі былі?*

– Няма, е яка казка, што е дамавы, а дзе ён, мы не знаем.

– *Малады ён ці старэнькі?*

– Мы яго не бачылі.

– *А як даведацца, што гэта менавіта ён?*

– Мой сын ожэнілся і далі ему кварціру. І у іх у тым доміку был дамавы. На том месце, дзе зараз гэты дом, на фронце шмат салдат забіла. І временамі то свет потухне, то лампочку побье, то целевізор вклучіт. І невестка вельмі боялася. Мы попов пріводзілі і молітву чіталі, і свяцілі хату. І она іногда, дажэ средзі ночі прібегала к нам, так боялась.

– *Што можна зрабіць, каб дамавы стаў лепш адносіцца да вас?*

– На столе обезацельно, чтоб еда была на ноч.

Аброчныя крыжы

– *Ці ставілі прыдарожныя крыжы?*

– Стоялі на перекрестку кресты, на ніх вешалі рушнікі, і фартух, і хусточки, і кресцікі. Обряд такой был, как оберег.

Выкліканне дажджу

– *Што рабілі, калі дождж доўга не ішоў?*

– Сыпалі в колодзец мак свечаный.

– *У колькі калодзежаў?*

– В каждый колодзец на хуторе. От сколько е колодцев у нас, у каждый сыпалі мак. Свеченый мак.

– *Ці забівалі вужа?*

– Убіла ужа, вешала на галінку, і шол дождзь. Шо то такое трошкі было.

– *А чаму менавіта вужа?*

– Не знаю.

Назва вёскі

– *Ваша вёска называецца Азяраны. Чаму такая назва?*

– Много озёр. Озеро там, озеро там.

– *А як называюцца?*

– Белое озеро.

– *А чаму яно белае?*

– Там вода бела і цветы густые тые растут белые. Раньшэ посредзі дзевенні было озеро. Да, два озера.

- *І дзе яны зараз?*
- Е і зараз.
- *Якія назвы яны маюць?*
- Большэ названій нет.

Чоўны

- *Як у човен ўвайсці, каб не перавярнуцца?*
 - Осторожно. Нос, падаеш коленамі, переступаеш, і там сідзенія. Нос передній і нос задній, і дошчачкі. Спередзі гребе чоўн, а тут сідзеніе і можна посадзіць дзевку, жэну, кого хочеш. На сухом одзін піхне і сам влазіт.
 - *Як у лодку?*
 - Как лодку.
 - *А вы ездзілі?*
 - Я ездзіла. Я свойго человека посадзіла, а он упал у реку.
- В човне одно весло.

Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Перароў

Запісана ад Забеліч Эвеліны Рыгораўны, 1942 г.н., Туравец
Аляксандры Пятроўны, 1930 г.н., ураджэнак в. Перароў.

Каляды

– *Як праходзілі калядныя святы ў вашай вёсцы?*
– Ходзілі малодзейшыя за нас. З вечора ў восем. Маладзёж
хадзіла і дзеці. Цыганямі, да-да. То 6-го. Як прыходзілі:

“Пане-господаре, праспяваць!”

На 14-е тожэ хадзілі. З 13-го на 14-го. Молодзёж да дзеці
ходзілі. Шчэдрэц. Ну так і коза хадзіла, і цыгане.

Куццю варыма. Гэта з 13 на 14, а з 6 на 7, шостага не, а 7-га
ходзяць па хатах і спяваюць. Наражаюцца, коза, да. У меня дажэ
рогі вісяць з казы. Абматвалі бліскучай бумагаю. Мужчына
наражаецца казой. Наражаюцца на 13, 14 – гэта Шчодры, а 7
толькі ходзяць песні спяваюць пад акном. Мужчыны хусткі
надзяюць, юбкі, каб не пазналі, і цыганкамі. З 6 на 7-е каза не
ходзіць. На Раждзество ходзяць маладыя і старыя, толькі
спяваюць, а так не наражаюцца.

Са славамі: “Пане-гаспадаре, дазвольце спяваць!” Потым оні
ідуць на крыльцо з-пад акна, і гаспадар выносіць, хто што мае:
сало, грошы, но большынство выносяць грошы. Раньшэ было:
пампушкі, значыць, даст, сала дасць, калбасы. Стары Новы Год
назваўся Шчэдрэц. Вечарам 13 хадзілі. Варылі куццю і берём
накрываем стол і ставім эту куццю. Падходзім к акну, не етыя, а
дзе сонца. Падходзіш, стучыш і гаварыш: “Мароз-мароз, хадзі
куццю есці!” 3 разы. Даўжно быць 12 страў, да 13-ці, 13-я –
куця. Ну, і сядзеш вячэраць. Свечку запаліш, “Отчэ Наш”
перамовіш і моліцца. Ну, і ў дзвер стукаюць, зайдучь у хату.
Знаем, што будуць ідці, уключаем свет у надвор’і, у калідоры
ўключаем свет, штоб коза не заблудзілася. І прыходзяць,
спяваюць.

Ну, і прыглашаем за стол. Некаторыя сядаюць, а некаторыя гавораць: “Дайце нам з сабой”. Віна даём ці гарэлкі і закуску, і грошы.

На Новы год дзеўкі гадалі. Дзеўкі куплялі сабе новыя чулкі, колісь не было штаноў етых, надзевалі чулка на левую нагу, другога чулка лажылі пад галаву. Гэта я рабіла тожэ колісь. Лажыцца спаць і кажаш: “Дай, Божа, знаць, з кім у пары стаць”. І вот мне прысніўся сон.

Кажуць, на Шчадрец хто первы прыдзе ў хату, еслі жэншчына – не к благапалучыю. Но еслі прыдзе мужчына ў хату на Шчадрэц, утроем яшчэ, то гэта ўдачны будзе год і безбалежны. І гэта праўда. У прошлым ці позапрошлым году ко мне первай прыйшла жэншчына, і я ўвесь год страдала.

Ну і тожа, кажуць, не даюць нічога з хаты. Ну вот вы прыйшлі ка мне: “Дай мне там, Рыгораўна, рубля чатыры на буханку хлеба!” Колісь свет не дасць. Нікогда ў жыцці ніхто не дасць. А цяпер мы не разбіраемся. А цяпер есць. Ну, кажуць няможна даваць у гадавой празнік. А так даюць.

Цыганямі не наражаліся, фартукі адзявалі белы.

Грачніцы

– *Што рабілі на Грачніцы?*

– Ні робяць нічога на Грачніцы пятнаццатого, у цэркву ездзім у Хваенск. Робім крэсны ход. Свецяць етыя свячы. От і бацюшка кажа: “Надо заполіць на празнікі”. І от гром грыміць, надо заполіць. Прывезлі грачнічныя свечы, паставіла. Як гроза – і іх запальваю.

Соракі

– *Як сустракалі Соракі?*

– Пеклі сорак птушак. Сорак з цеста расчыняем курочкі, як мы кажам.

Палкі перакідывалі чэраз хату на Соракі. Сама лічна перакідывала. Колісь жа мы, не было гэтага хмызняка, пазарастала ўсё. Колісь выйдзеш з хаты – Хваенск відно было.

Мы маладыя былі, ў сена хадзілі. Надо было найці 40 яец.
Находзіла. Дамоў бралі, яішніцу дзелалі.

Сорак святых называецца. По народнаму – Сорокі.

Запісана ад Голад Надзеі Трафімаўны, 1942 г.н., ураджэнкі
в. Перароў, Махла Лідзіі Яўгеньеўны, 1932 г.н., ураджэнкі в.
Хільчыцы.

Вялікдзень

– *Што было ў Вялікдзень?*

– Я вам раскажу. У нас по дзерэўне ідуць хросныя,
хрышчэннікі ідуць к хроснай мацерь з валочобніком.
Обменьваюцца яічкамі, пірагом. Это з году ў год е. Дае маці
пірага, яйца, і я іду к хроснай маці. Я вот несла 5 яічак і пірога, а
она ложыць сем. На два яічка большэ ложыць. Ну, і ўгашчэнне
робіць, подарочка даст.

Запісана ад Забеліч Эвеліны Рыгораўны, 1942 г.н., Туравец
Аляксандры Пятроўны, 1930 г.н., ураджэнак в. Перароў.

Юр'е

Мы хадзілі на Юр'е, ето 6-го мая. Ходзілі кругом дзерэўні,
ікону нясуць. Ходзім, усё сяло. Вадзілі карагод на Юр'е. Ідом
кругом поля.

Крэсцікі пяклі такія. Потом выгоняем корову. Поўнае вядро
вады, ложам яйцо, штоб не ўцякала. І штоб корова перайшла праз
гэта. Да, пераходзіла. Такіе слова гаварылі:

Господзі, спосі мою худобінку!

На Юр'еў хросы,

На Мікольеў заводзь,

Дзе росу выпівае

Дзе траву даядае.

Скаціночка моя

Днём под солнышком,
Ноччу под месяцэм.
Под вечэрнімі зорамі.
Усімі всемі Бож'імі словамі.
От гада лютого,
От звера бягучого,
От человека лукавого
І от д'явола проклятого.

Это Юр'еў дзень, карову выганалі на хроснай нядзелі, пяклі цеста. А хросная нядзеля – гэта перад Паскай. І маці вынімае цесто і робіць крэсціка і ложыць аддзельна на сковородку. А ў Юр'е выгоняюць худобіну і даюць гэта крэст. І свячоной водой акрапляюць корову. І кажаш: “Ідзі траўку шчыпаць з рагою, а дамоў прыходзі з...” Як там, з малаком, як там у рыфму не ўкладваецца. Толькі ложылі тапора, дзе там дзвер начынаецца. Ведро вады стаўляюць. Яйцо ложуць.

“Выгоняю цябе, худобіну, на пашчу,
Спасі цябе Бог! І штоб вярнулася здаровая до дому”.
І ўсё. Маці так гаварыла.

Троіца

– *Якія звычаі, рытуалы звязаны з Троіцай?*

– Троіца дзень не мяняе, а чысло мяняе. Клён рубалі, на вокна вешалі, на дзверы там, по дворах. Троіца – это наш прыстольны празнік. Хадзілі, утыркалі ў могілкі каля крыста, там каля памятніка ўтыкалі.

На Троіцу ідом на кладбішчэ, ламаем клён і ставліем там умершым. А дома первым образом на ікону галінкі ложыш клёна і па ўсім угалкам. У сарай затыкаеш на дзвяры. Проста кала крыста за аградай утыкаем. Гэта с продкаў у нас. У нашай дзярэўні на Троіцу прыстольны празнік. Сабіраецца ўся радня. Гуляем тры дні.

Запісана ад Голад Надзеі Трафімаўны, 1942 г.н., ураджэнкі в. Перароў, Махла Лідзіі Яўгеньеўны, 1932 г.н., ураджэнкі в. Хільчыцы.

Купалле

– *Якія ўспаміны звязаны ў вас з Купаллем?*

– З седзьмога, да сонца, на Купалу сабіралі травы. Лечэбныя травы: зверабой, васілёк галубой, рамашку збіралі на полі, маць-і-мачыху. І затыкалі на чардаку ці то ў сараі, штоб яны высыхалі. І ўжо знімалі, запарвалі і пілі. І ліпу рвалі. Эта на Купалле.

Запісана ад Забеліч Эвеліны Рыгораўны, 1942 г.н., Туравец Аляксандры Пятроўны, 1930 г.н., ураджэнак в. Перароў.

Жніво

– *Што можаце сказаць пра жнівеньскія святы?*

– Зажыналі, ну, зажалі там, зрабілі крэста. Кожны перахрысціцца. А потым, як дожынкі, дожынкі ужэ робілі венка. Несом к колхозу ў контору. Перавязывалі красным.

Зажыналі жыто, пераго сноп. Ну, начынаем жаць, кагда расы няма. Пазаўтракаюць жанчыны і ідуць у поле. І вот да пераго сноп прыходзіць прэседацель колхоза, як дажджынкі.

Запісана ад Голад Надзеі Трафімаўны, 1942 г.н., ураджэнкі в. Перароў, Махла Лідзіі Яўгеньеўны, 1932 г.н., ураджэнкі в. Хільчыцы.

Памінальны дзень

– *Як паміналі нябожчыкаў?*

– Памінальная была пятніца перад Дзмітрыем. Палілі свечку, накрываем стол вечарам. Ставім блюдзечка, ложку, вілку.

Што ясі, на стол наготовіў, усё панямножку. Перамалюсь “Отче Наш” і гавару: “Родственнікі-покойнікі, прыходзьце на ужін”. І ўсё. І поужіналі, рано всталі пазавтракалі. Таксама ў тарэлачку дабаўляем і выносім на вішню. Выкідываем угору. Да пцічкі паядзяць. У кого ўтопленікі, насілі на ваду. Но жэлацельно не до пары. Сем, пяць (кол-во блюд).

Запісана ад Забеліч Эвеліны Рыгораўны, 1942 г.н., Туравец Аляксандры Пятроўны, 1930 г.н., ураджэнак в. Перароў.

Вяселле

Сватанне

– *Як вас сваталі?*

– Прыходзяць сваты, сядваюць. Хросны яго бацька, маці, свякруха там. Прыходзілі: “Добры дзень! Добры вечар! Добра здароўя! А мы ішлі і чулі, што ў вас прадаецца цёлачка. Можы, можна ў вас купіць?” Сасваталі.

Прыходзілі сватаць мяне бацька яго, жаніха, брат, хросная маці і цётка. Прыйшлі: “Мы чулі, што вы прадаеце цяліцу”. А маці кажа: “У мяне цяліца яшчэ маладая, выпусток”. Ну і што, прыйшлі з хлебам, гарэлку прынеслі. Пазвала я сваю хросную маці, цётку, бацькаву сястру. Селі, засваталі. І вяселле через 2 недзелі было.

Запісана ад Голад Надзеі Трафімаўны, 1942 г.н., ураджэнкі в. Перароў, Махла Лідзіі Яўгеньеўны, 1932 г.н., ураджэнкі в. Хільчыцы.

Запоіны

– *Што было далей?*

– Гэта ж тое ж самое запоіны. Даруць падаркі на запоінах, абвязвала рушнікамі палатнянымі з зубамі. А хросная мацер яго

на плацце дала штапель, да і того не было. Это ў нас сваты прыходзяць, а замовіны... Это одно самое.

Запісана ад Забеліч Эвеліны Рыгораўны, 1942 г.н., Туравец Аляксандры Пятроўны, 1930 г.н., ураджэнак в. Перароў.

Першы дзень вяселля

У нядзелюначалі. У 10 часоў прыйшлі яны к нам, потым забралі туды, павялі мяне к жаніху. Каровая пяклі хросная маці.

Каровая наражалі, ставілі з вішні галінку красівую, штоб яна была кучаравенька. У гэту галінку рабілі кветкі, кветкі з бумагі, самі, дружкі. Чытаюць “Отчэ Наш”, молюцца і сажуюць на лапаці каровая того.

І абменьвалі туды з маем кароваем. А он з сваім кароваем прыходзіў. Перш дзеліць каровая яго родня, потым тая родня. І абсыпалі мяне хмелем і жытам. Стаялі радам і ўверх пасыпалі. Хросная маці сыпала.

Водзілі вокруг стала. Да, 3 раза. Кожух вывернулі, да посадзілі.

– *Як каравай дзялілі?*

– Каровай дзялілі:

Еду-еду, ні дарогі ні следу

Дзе тут наша молодого.

Ёсць там бацька, маці,

Трэба каравай забраці.

Хросны бацька бярэ рушніка, закрывае полоценцем тарэлку. І етого, ложаць туды копейкі под ніз, на тарэлочку. Нашых молодых есцёко бацько і маці – подходзяць каровая дзецям роздаці. Бацько прыходзіць, отрэзалі, наліваюць румочку. Хто сколько можэ, выпье. Ну, шо мне маці перапіла? Чыгунчыка, дзве ложка, дзве вілкі і кострульку, всё.

– *Трэці дзень вяселля самы цікавы?*

– Ніякага трэцяга дня нема. На другі дзень пошлі – перазовы. Тая беседа сюды прышла, тая – сюды. Там пірогі, там тые нешчасныя пампушкі.

Свякруха прыглядовала, глядзела на пасцель.

Свадзьбу адгулялі, і ўжо чэраз нядзелю ідуць у госці к дзеўцы.

Вясельныя пажаданні

Дарылі, ў каго што ёсць – каровы, авечкі, козы.

Дару вам каробачку медзі, каб дзеці былі, як мядзведзі!

Перапіваю рошчу, каб зяць цэловаў чошчу!

Пожеланія молодому:

Перадзевай серого зайца,

Шоб стаялі добра яйца.

Это молодому так гаворылі. А молодой гаварылі:

Перапіваем шчасце, долю, век долгі.

Куру-квактуху, шоб невестка поцэлавала свякруху.

Эток гаворылі. Потом:

А зяць перапівае палена,

Шоб зяць поцэловаў цёшчу ў колена.

Дзежку жыта, шоб молада была нябіта.

Запісана ад Голад Надзеі Трафімаўны, 1942 г.н., ураджэнкі в. Перароў, Махла Лідзіі Яўгеньеўны, 1932 г.н., ураджэнкі в. Хільчыцы.

Хрэсьбіны. Бабіна каша

Вару кашу ў гаршчочку, кідаю туды пшана, намочу, змою. Звару тую кашу. Бяру грошы з сабою, малому бяру падарка ці малой, а як хлопчык, то мужчынскае бярэш. Заходзіш, ужэ начынаецца. На стулья селі, спяваюць, сідзяць. А потым

начынаюць кашу біць. Первым б'е кум кашу, а кала кума стаіць касір і кажа: “Бабіна каша столькі стоіць, кладзі грошы. Бабіна каша большэ стоіць”. Ну, і кум дабаўляе. Ну, кум палажыў, па закону трэба, штоб пабіў кашу. Ну, ужо баба ложыць, кума ложыць. Кум вымае грошы і кажа: “А баціначкі сколькі стояць?” І зноў траячку дабаўляе. Ну, надо, штоб кум пабіў кашу, баба ўсё роўно не паб'е. І яшчэ на кашу хто шчо пакладуць. Да чуць бокам павярнуць і стук об край стала.

Мяне бралі ў каляску, вязлі і: “О, то баба кашу нам прывезла!” Да я бутылку дала ім за то, што пракаталі мяне па вуліцы.

Запісана ад Забеліч Эвеліны Рыгораўны, 1942 г.н., Туравец Аляксандры Пятроўны, 1930 г.н., ураджэнак в. Перароў.

Выкліканне дажджу

– *Калі дажду не было, што рабілі?*

– Адна прадзе, адна снуе, адна тчэ. І, это, такі рушнік, за дзень мы это его. За эти рушнік, ікону, і кругом поля ідом адзін раз па сонцу. У нас крэст, навек он тут стоіць, і на эти ўжэ крэст этаго рушнічка вешаем А Бог знае, ці так Бог нам даваў, ці ў Бога попросілі – пашоў за ноч дожджык.

Ужа забівалі. Невялікі, но дождж шоў. Граблямі забіла вужа, да граблі паламала. На любую галінку, на кусціка вешалі.

Ходзілі у дзевяць калодзезеў, бралі з усходу сонца і кідалі свячоны мак. Прасілі Бога, штоб даў дажджа. І ткалі наметкі і на краста вешалі. За дзень нада была. Ішоў дождж. Вужа ўбівалі, вешалі на любы куст, штоб пайшоў дождж.

Забабоны

– *Якія ведаеце забабоны?*

– Жэншчына бярэменная ў празнічок не дзелае ўжо нічога.

Бярэменнай, кажуць, няможна стаяць на парозе. Я вот прышла бярэменная, я доўжна перайсці ў хату, пераступіць парог, штоб не стаяць на парозе доўга. Кажуць, як будзе рожаць, штоб дзіця доўго, а так будзе зразу ідці.

У мяне, гаварылі, хата ў іх гарэла, а маці іх: “Ой!” Узялася за шчаку. Так у сына шчака ўся была красна-сіняя. В самым дзеле.

Запісана ад Голад Надзеі Трафімаўны, 1942 г.н., урадженкі в. Перароў, Махла Лідзіі Яўгеньеўны, 1932 г.н., урадженкі в. Хільчыцы.

Паходжанне назвы вёскі Перароў

– *Чаму ваша вёска такую назву атрымала?*

– Гэта я магу сказаць. Гэта расказывала пакойная маці. У нас за ракою быў шлях, цяпер няма дарогі, шчас Жыткавічы аўтобус ходзіць. І прыехаў, дапусцім, брат к брату ў госці на Акцябрскую, у нас тожэ прэстольны празнік, і цэрковь Дзмітрыеўская ў нас у Перарове. Тут пераехаў і яго ж устрэціць, а он стоіць па той бок рова. Так расказывала мая пакойная маці. Да кажа, гукае: “Брат, перавязі мяне”. А лодка ж то на рацэ, а трэба ж у гэты роў увайці, кілометр мо ці менш ці больш, я не знаю. Той крычыць: “Добірайся, як можы”. А той крычыць: “Я не могу, роў”. А роў, летам вада халодная, глыбокі. Ну і так адзін крычаў “роў”, а другі “Перароў”. Так і засталося, о такая легенда.

Там Урочышчэ радам е – то колісь дзяды нашы, прадзеда ставілі вульы колодочныя. Вяроўкамі сцягвалі вулей. Хмель сыпалі.

Ведзьма

– *Якія былі вядзьмарскія павер’і?*

– І гэта было. У сарай замыкалі на Купалінаго Івана, штоб ведзьма не ўлезла. Ну, выгналі тавар, кароў. Очарадзь ідзе па шляху. Той тавар як узбунтаваўся. І што такія, што такія? Там бачылі, крэст стоіць у дзірэўне? Од того крэста до цэнтра ніток с

кацюшкі, чорныя кацюшкі. І так шлях перакрылі, і так шлях перакрылі. І ўсе як узбучыліся людзі: “Уб’ём ведзьму! Захацела малака чужого!” А не знаюць жа хто, толькі дагадкамі. Да пашла Зіначка пакойная, да ніткі гэтыя парвала і дамоў забрала. А для чаго, што?

Дамавы

– *Ці водзяцца ў каго-небудзь дамавыя?*

– У мяне дамавы. Сяджу, плету наскі. І сяджу там коло стала. Із сарая прыбязыць да мяне малае, белае. У кожнай хаце яно ёсць, но я яго не бачу. Он не злой, он хорошы. Он просто жывёць. Раз у кожнай хаце пахороннік, значыць, ёсць і домовай. Он зашчышчае от плохіх глаз, но я не ошчушчаю. Вот он мне прэсніцца добры, апавешчае мне. Прыдзе з своей хозяйкой первой.

Загадкі

– *Якія загадкі памятаеце?*

– Стаіць гай, дзеўка дай. Дзеўка дала, ногу падняла. – Проківа (крапіва). Раньшэ ж ходзілі босіком, выходзілі на росу, штоб ногі былі здаровыя.

Віса вісіць, хода ходзіць. Віса ўпала, хода з’ела. – Кабанчik і жолуд.

Стоіць корова, дзірка готова. Прышоў бук, у дзірку стук. – Калодзец.

Замовы

– *Як наконт замоў?*

– Я золотніка одного гаворыць умею. Вот як забаліць живот і панос робіцца. Я сабе лягу, сабе пашапчу. Перамолюсь “Отчэ наш”, так і начынаю:

Первым разком,

Лепшым часком.
Господу Богу памалюса,
Прачыстай Божай Мацеры покланюса.
Прачыстая Бож'я Мацер, памажы,
Прыступі золотніка поможы.
Золотніцэ-золотніцэ,
Пуповэ чоловечэ (пуп жэ),
Не ломай ты белыя касці,
Не разгоняй чырвоныя крыві,
Не ломай ты сінія жылы.
Под грудзі не подпірай,
Чэлюсці не закрывай.
Стань на свае месеччко
На залатом касцечку.
Там табе і печэнне, і ядзенне.
Подтрусіш, на спіну ляжаш, умнеш трохі. (І так дзевяць раз.)

Русалка

– Ці пужалі вас бацькі русалкай і іншымі істотамі?
– Нас пужалі: “Не ідзіце ў жыто!” А там васількі етыя.
“Дзеці, не ідзіце ў жыто! Там русалка сядзіць, цыцка каменная – даць, і вы памраце!” Маладыя.

Пужайло

Я знаю, што крэста вымалі, а крэст у землю пайшоў, не нашлі. Ой, як мне прырубіла, ходзяць, шукаюць бабоў, разгадваюць. Моя мама расказвала, што абязацельно кало цэркві пужало. У нас такая традыцыя была – ў васкрэсенье ўсе к параходу. Там ужо гульні, танцы, песні. От, она кажа, дом, баранчык скача. Поскокаў-поскокаў і дзе дзеўся? Няма! Казала мама: “Пужайло было, пужайло”.

Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Перароўскі Млынок

Запісана ад Бабарыка Марыі Паўлаўны, 1931 г.н., Баран
Настассі Адамаўны, 1920 г.н., ураджэнак в. Перароўскі Млынок

Каляды

– *Што памятаеце пра калядныя святы?*

– Каляды ходзілі, гулялі. Як сцямнее, часоў у шэсць, сем. І старшыя ходзілі, і ўсе ходзілі. Хто хоча погуляць, повесяліцца, то пойдзе, пошукае.

Добры вечар, пане-гаспадар,
Позвольце песню проспываць!
Ці так коляду даць.

Хто согласен, то молодые, дзеткі на дворы спеваем, хто хочуць – у хату позовуць. Да спяваюць у хаці. Да даём, хто што мае.

А як жа! Маскі робілі. Назбіраюць у старых бабок юбка якія, кожуха надзеюць, закрываюць ліцо, штоб не пазновалі. Вырэзваюць, хто якія можа: хто мядзведзя, хто якую лясу, а хто выражэ якое марлі, да памажа вочы тутако сажую.

Коза просіла. Коза ўпала:

“Дайце, хозыін, сала, штоб коза ўстала!”

Это на Рождество, а коза ето 14-го ўжэ, на Шчэдрэц.

Куццю дзелалі. На Стары Новы год гэтак было ўсегда, штоб было 12 страў, штоб на стале 12 страў было. Выдумляеш усякія блюда, штоб на стале былі: кісель, каша, куцця гэта, боршч, бліны. Усё гэта наварвалі і ставілі на стол, на подноступльніцу. І подноступльніцу цягаем мы сено.

Опрэдзелялі, як у саду большая навісь от снега, гэта опрэдзелялі, што будзе хорошы ўрожай.

Як я была ўжо ўзрослай, так, кажуць, трэба бегці набраць не шчытая дроў, положиць под печку, да перашчытываць. Як дроў, што ты прынясла, ўсім пара е, то будзе табе пара. А яко непарны, значыць без пары будзеш. От такіе прыдумлялі.

Вечэром хату выметалі і тае смецце собіралі. І нясеш на вуліцу і слухаеш у якой староне собаки брэшуць. Знай, адтуль твой суджаны прыйдзе. От такіе выдумкі былі, як я была ўзрослай.

У дзецтве ходзілі Коляду под окно і прасілі дазводу паспяваць.

Граммніцы

– *Што трэба было рабіць на Граммніцы?*

– Запаліць свечку (грамнічную) як то грыміць. Ваколіцы закрывалі, штоб не ўбег у хату гром.

Соракі

– *Ці пяклі на Соракі птушачак? Што яшчэ рабілі ў гэты дзень?*

– Пяклі, пяклі птушачкі. Пяклі сорок пцічак на Соракі. Дак нельга спаць, надо рано ўстаць, да до сонца нада сорок палок чераз хату перакінуць. Елі еты пцічкі. Для закона, як мы кажам, для закона етыя пцічкі.

Гуканне вясны

– *Як гукалі вясну?*

– Это было ўжэ яйка бяруць етае, собіраюцца дзеткі на копы. Дзеткі сабіраліся, да, гуртом спяваюць, стараюцца. Лезуць на той копяк, на той стожок горкою лезуць. Той лезе, той ужо каціцца, падае на дол. І крычаць песні.

– *Яйкі з сабой бралі?*

– Да, это ужэ яечко звараць, А ето яечко з’ядалі дзеці. Хто на стоге, той копе строщыць, а хто бурляе, хто куды. Хто богаты, то бурляе, а ў кого няма, той стараецца ухопіць тэе яйцэ. Хопіць да з’есці.

– *А што азначае “бурляе”?*

– Это “кідае” по-дзерэвенскі.

– *А калі гукалі вясну?*

– Это только вясною на первы дзень Велікодня.

Вялікдзень

Волочобныя ходзілі. Обычна посылаюць младчого ў сям'і. Ужэ даюць узялок, пірожок, яічка там, што е. Да ідзеш к хроснай маці ці к хроснаму бацьку. Там цябе ўжо пачастуюць і абратно дадуць гасцінец зноў.

А я вот у другога дня Паскі сама ходзіла до кума. Пірожок узяла, яічок, калбаскі, пляшачку віна і ходзіла к куму. Куму ўжо тожэ гадоў пад дзевяносто. На другі дзень Вялікодня, у понедзельнік ходзілі.

Страла

– *Ці спявалі вясной песню са словамі “пушчу стрэлу”?*

– Это весной. Гром жэ грыміць по весне. “Стрела” – это свечка.

– *А чаму яе на сялу пускаюць?*

– Як она будзе лецеці – будзе гром грывець. Шоб гром не грывеў. От што.

Юр'е

– *Што ў вас рабілі на Юр'е?*

– Воду корове давалі, сено давалі, шоб она поіла первое, як упускаеш ее на двор. Як я ужэ была хозяйкою – іду ў сарай, открываю ворота, ложу цэпочок, еечко. І шоб она, як ідзе, да не рострошчыць ее, шо переступіць. Это ўжэ жэлаем, шоб она ў цэлнасці прыходзіла навек, неповрэждзёная. Шоб перешла, шоб як цэпочок – однэ за однэ цянецца, так, шоб короўка цянуласа ў свой сарай, хлвец еты.

– *Ці давалі карове з'есці печаны хрэсцік?*

– Гэта пеклі і корове давалі. На Крэшчэнье пеклі крэшчыка. Короўку ўгонялі, ў торбачку бралі с собой хлеб і эты крэсцік с собою, которы лежаў ужэ засохшы. І прынесеш того крэшчыка за сад і размочваеш, корове даеш.

Троіца

- *Якія ўспаміны ў вас звязаны з Троіцай?*
- Троіца – это ў нас з векоў кермаш. Тры дні ўжэ гуляюць – песні, пляскі – село гудзе. А цяпер отмерло ўсё.
- *Ці бралі раней на Троіцу клён?*
- І цяпер. От молодзёж, хлопчыкі едуць у лес. Хто лісапед возьме, хто сам сходзіць, прынесе, і ўжэ по суседам, бабкам нямоглым прыносяць галінку клёна. Такі закон, шоб был у дворэ, у хаце. Обычно от я затыкаю голінкі за ікону, і за іконкою он вісіць, той клён. Посохне, то тогды я его храню.

Духаў дзень

- Пару прыбіралі да водзілі, да жэнілі. О, шо робілі. На Духа. Прыбіралі в одзежу, у якую за стол саджаюць на венец.
- *Гэта сапраўднае вяселле?*
- Не, не, так это, смешкамі ўсе уроблялі. І танцавалі, і спевалі, веселье спевалі. Як веселье это.
- *А што было з гэтай парай потым?*
- Прайшло этае, да разышлісь. Погулялі, поседзелі, повішчалі, попінчалі, да хто куды пошлі, да і ўсё. Пошучілі, да і ўсё.

Жніво

- *Ці памятаеце жніво?*
- Я толькі знаю, як я зажынала. Остоўляла нескілько колоскоў на полі, да і завязывала красной трапочкою.

Жаніцьба коміна

- *Ці была раней у вашай вёсцы “жаніцьба коміна”?*
- Жанілі коміна: абматывалі хмелем і гарбузнікамі кругом абсыпалі. Коміна абматывалі.
- *А што такое комін?*

– У печы, от, як палім у печы – комін, кудой дым проходзіт кверху. Посвет – свеціць комін эты. Лучыну кладом, там такая плецёнка, такі кошык сплечены, і там горыць огонь, на том посвеце горыць огонь. Посеред хаты, як у кого. Прокручвалі трубочку, шоб усім садзіцца ж прасці было место. О такую жэсцяную трубу туды ў столу ўвакручвалі, а тут унізу таке шырока, от бы, як мы говорым, спадніцы-плесероўкі раздуваюцца, танцуюць дзеўкі колісь, таке круглэ. А потым ужэ кругом вісялі так на двух драцінках такія плечена сетка, як кошык сплечены. Клалі лучынку і палілі, і відно было. Одна вродзе згорыць, другую кладом. Відно – пралі і ткалі кросна.

– *Калі гэта рабілі?*

– Як начынаецца осень, як начынае цямнець, так і палім. У сенцябрэ, як цямнела. Первы раз, як запальваеш на посвеці, зарэ становляцца кругом, беруць зернета, да обсыпаюць. Цветамі ўкрашалі і семечкамі абсыпалі, і ўсё. Кажнэ ў сваёй хаце, сваей сям’ёй. Як почэпіць этого ж коміна, так это й робяць – обсыпаюць семечкамі, і хмелем надо ж обкруціць.

Весной ужэ скідаюць посвета.

Вяселле

Сватанне

– *Як праходзіла сватанне?*

– Прышоў 25 кілометраў з другой дзірэўні. Прышоў хлопец з арміі у нашу дзірэўню адтуль гуляць. Он прыехаў са сваімі родственнікамі: мама, брат родны, хросны, хросная прыехалі вечаром. І я з ім пошла, сваіх родственнікаў бліжніх позвала і сабраліся за столамі.

“Добры вечар, добрага здароўя! Мы чулі, што ў вас е цёллочка на продажу.” Ну, а бацькі отвечаюць: “Е. Як согласныя, купляйце!” У нас былі запоіны етыя на Покрову, а потом Піліпаўка была. Ну, прыехалі, попілі гарэлку яны і паехалі домоў. Ужо после Крышчэння было свадзьба. У цэркву мы не ездзілі, з хаты ў хату толькі. Нікога нішто, прыехалі ў хату, ды за стол.

Бацько з хлебам обходзіў машыну мой, перад адпраўкою мяне к жаніху, тры разы.

Першы дзень вяселля

А я того помню, мене бабка-суседка навучыла: “Ты возьмі еечко, шоб у тебе было”. А як жо сохраниць его, тэе еечко? Не знаю, дзе его дзержала, пока застоллі була. “Як заедзеш, ідці меш ў хату, як токо порог переступіш, то шоб ты тэе еечко впусціла у хату”. Сырое, цэлое, да. Пусці ў хату еечко, шоб цэленьке было. Пока не перелезла порог, попусці еечко шоб.

Коровай хросная обычно росчыняла, пекла.

Дзелалі вянкi на свадзьбу. На том жа вянку прывязана фата з марлі. Як завязуць нявесту свякрухе, да сядзіць яна за сталом. Да свякруха прыходзіць або хросная маці, знімае фату, як свякруха-ўдова, знімае вянка, адзявае. Пока ешчо із-за стала не вылезлі, пока за столом, знімаюць.

Вясельныя пажаданні

Дару курочку-квахтуху, штоб нявестка поцеловала свякруху.

Такія прымаўкі:

І даем веноч цыбулі, штобы жонка мужыку ніколі не давала дулі.

Дарую ту цяліцу, которая скача з печы на поліцу. А вы спаймайце, да пользу майце.

Другі дзень вяселля

На другі дзень, а мо і на трэці прыдумлялі так. Наражаліся хто ў кого. Рабілі молодую, молодого. Молодого з молодую платком звязуць, штоб ня кідаў.

Хрэсьбіны

– *Як адбывалася знакамітая “бабіна каша”?*

– Розбіць горшка, заплаціць за горшка. І кашу покрышыць – усе бярыце. От, ставляць кашу, кладзе кума дзеньгі, кладзе кум. Правяраюць, у кого больш. Кума менш положила, кум больш. Абратно зноў дабаўляе кума, і кум тожэ дабаўляе. А кум жа ні хоча, штоб ён быў ніжэ кумы. Кум стараецца положиць больш, кума ўжо не ў сілах больш ложыць. Тады кум бярэ яго, разбівае гаршка, і на тарэлачкі гэтую кашу ставяць. У тарэлаках разложачь по кусах, і ложкамі.

Забабоны

Цяжарнасць

– *Ці верыце ў забабоны?*

– І як я вышла замуж, токо ўвайшла ў палажэнне. І мне хто сустракаецца, ўсе смяецца: “Марыя, ты ўжо ў палажэнні”. Так, а я і не знаю. Пятна сходу робяцца, пятна. Ў мяне е дочка ў Маскве, і ей перадалося ад мяне. Аднажды іду чэраз лес, ужо замужняя была. Сустракаю жаншчыну з нашай дзярэўні. “Куда ты ідзеш?” Кажу: “Ў Перароў”. “А чыя ты?” А я кажу: “А я не знаю, хто вы”. А яна атвячае: “А я знаю, чыя ты. Ты Паўла Халоўскаго”. “Як вы знаеце?” “А ты похожа на бацька, кажэ. І твой бацька ў молодосці, як маці тобой была ў положэнні, да курыў, да на мацер пускаў дым. І от у цябе смаглае, чорнае пашло”. І маім дзецям перайшло.

Народная медыцына

– *Ці выкарыстоўвалі для лячэння клён, што рвалі на Троіцу?*

– Вродзе кажуць, памагае, як які нарыў. Да прыкладую, розмочваю тую клянову лісцінку і прыкладаю к ране, і она выцягвае, ну як сказаць, тое загнаенье, та лісцінка. Здымі, і на ёй

поўно этого загнаення – выцягвала. Прыстройвалісь ужэ людзі к нечаму.

Вот летом то рвум подарожнічок. Тожэ размочваеш, як ека рана – прыложваеш ту лісцінку.

Назва вёскі

– *Чаму Перароўскі Млынок мае такую назву?*

– Дзярэўня так называецца – колісь е рэчка паўз самае сяло ідзе. І на ёй буў млін построен колісьці, яшчэ да вайны. Я тока знаю, што спуск быў такі, што закрывалі, а потым адкрыюць, да бягіць вада. І адтуль з Полесься лес плавіль. Кажуць, што на рэчкі быў млін. І гэта вода гоняла. І так як млын. І назвалі Млынок. Млын, да, мельніца.

Выкліканне дажджу

– *Што трэба рабіць, каб пайшоў дождж?*

– Вужа ўб’ём, да не одного, а несколько шчэ. Потом вешаем на дзерава любое, на любой плот. І дождж шоў.

Сабіраліся ў одной кватэры. Сядзелі, ткалі полотно. Вечарам сабіраліся вячэраць. Я прасіла ў мамы пшона і груш на компот. І як доткалі, кажны рукой держыцца і кругом сяла обходзіць. Кругом села обошлі з тым полотном, што за дзень наткалі. Потом это полотно ў цэркоў. Была ў нас копліца. Адному старыку прыснілося, што трэба копліцу з дуба, што не пілой, а сякерамі. А потом як обошлі, усе людзі, хто ўчастваў у гэтым, ішлі вячэраць. Я на той вячэры была.

Маком обявалі колодцы. Кругом, па сонцу. У кожным хозяін свого.

Русалка

– *Ці расказвалі ў вас пра русалку, дамавога?*

– Я своїх дзецей пугала: “Ня йдзі туда!” О то за селом, як росце рож, дай ходзілі рваць васількі да веночки вілі, то тожэ

пужала: “Не йдзі, Олько, бо там жа русалка цябе ўхопіць”. Шо русалка там ходзіць, да цебе возьме. Абычно – у мене одна с пясят восьмого году е, да ў ее булые воласы, длінныя былі – до пояса, то кажу, от як она нечэсаные: “От, як русалка, – кажу, – як русалка, распусціла этыя!” Значыць, о така та русалка, а му ж та яе не бачылі. Страшная, да ўхопіць цябе. Пойдзеш туда, да цебе ўхопіць она.

Дамавы

Дамавы ў етом году ў сяле ходзіць, да постуквае. Быў у адном вуглу, потым у другі вугол пойдзе. Яго ніхто не бачыў жэ. Кажуць, ён кого полюбіць, а каго не любіць, то ў ту хату не пойдзе.

Вячоркі

– *Што памятаеце пра вячоркі?*

– Только одно ў памяці, ходзілі на вячоркі прасці кудзелю. Я к свому дзеду, і другая дзеўка к тому дзеду і кажа: “Дзед, пошлі туды, на кухню”. Яна ўзяла з печы сажы да обмазала того дзеда. Во было смеху. Ён не бачыў, што яна ему робіла, было цёмна. Зрабіла клоўна з дзеда.

Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Хваенск

Запісана ад Чарнушэвіч Галіны Міхайлаўны, 1937 г.н.,
ураджэнкі в. Боркі, Яфрэмавай Тамары Рыгораўны, 1954 г.н.,
ураджэнкі в. Хваенск.

Каляды

– *Што адбывалася на калядныя святы?*

– Хадзілі з казой, седзьмога чысла хадзілі. Дзеці хадзілі і ўсялякія – і дзеці, і старыя на Новы год. “Добры вечар, пане-гаспадар! І наце вам снуп на сто куп.” Дак гэта я забылася, ці то на Новы год, на чэтырнаццатое январа, ці то на Ражджаство. А на чэтырнаццатого, то гэта ужо і з мядзведзем хадзілі. Кажуха бралі, кажуха пераварачвалі і ў гэта нараджаліся. Вот это ходзілі.

Ну, а на гэтую ідуць спяваць на Новы год, то ў вакно ці ў дзверы:

“Добры вечар, пане-гаспадары,
Дазвольце песню заспеваці!
Наце Вам снуп на сто куп.”
Носяць калос’е і даюць па колоску.

Гуканне вясны

– *Як гукалі вясну ў Хваенску?*

– Весну гукалі, пеклі пірога, яйца варылі. Ішлі на сено і на сене там гукалі: “Гу, вясна-красна!” Называлася гуканне вясны. Усе – і маладзёж, і дзеці. У кожнаго своя кампанія. Больше, меньше – хто як. Это гуканне вясны. Кажуць, масленніца туды яко то пераходзіць ужэ. Устрачаюцца, кажуць, вясна з зімой. Вясну гукалі, карочэ гавора, у последнюю нядзелю поста. Перад постам последнюю нядзелю.

Соракі

– *Што трэба было рабіць на Соракі?*

– На соракі пеклі сорок бобікаў і з цеста. Як мая маці, яна наробиць бобікаў 40 штук. Кругленькія, бобікі называюцца. Яшчэ на гэтыя бобікі такія крэсцікі паробяць. Іх пеклі. Потом, як выгоняюць у первы дзень карову, от іх бралі з сабою на пастбішчэ. І вот іх з сабою бралі, карове давалі. Перабрасывалі палкі, сорак палак. Сорак палак перакідаць, штоб ідці да дзікіх утак, казалі “кошкаць”. Штоб, это, яічко было. Кошкаць – эта шукаць.

Вербніца

– Вот на вярбу, свецяць вярбу і ложаць за образ і короўку выгоняюць. Бяруць вербу і вербой б’юць па заду, па галаве.

Юр’е

Цяпер жа, дзевачкі, нічога. Калісьці хадзілі, это ж Юр’е, Боже мой. Хадзілі да спявалі, это шэстого мая. У поле ідуць – зялёны на граблях, зялёнаго нясуць фартуха. А па сялу ходзяць ужэ вішнёў. А ў поле па жыту ходзяці і спявалі. У дзярэўні это ужэ для людзей, а то для поля. Я просто не магу вам аб’ясніць, я знаю, што зялёны – гэта для таго, што у поле зелень. Вадзілі карагод, хадзілі кружком так. Хлопцы насілі граблі. У Борках хадзілі. На 7 апрэля, Благавешчанне, тожэ хадзілі бралі за рукі і спявалі.

Всегда серпа ложыш, як каровы выгоняеш. Карова пераходзіць, каб нікакая ведзьма там нічога.

Троіца

– *Ці адзначалі Троіцу?*

– На Троіцу, эт я знаю, што етыя бяруць, сразу шукаюць буркун, тою шукаюць обезацельно. Ідуць у цэркву і свецяць. Абычно клён, берозу, айр. Пахучае зілле. Гэтым зіллем кідаюць по палу, у акна. За образу сабе наложаць.

Русалка

– *Ці чулі вы што-небудзь пра русалку, ведзьму?*

– Сказалі, русалка з дліннымі косамі і ўсягда ў жыце сядзіць, з воды вылазіць і ідзе ў жыта. Ловіць дзяцей і зашчыкаціць. Кажу на дзяцей: “Не ідзіце купацца, таму што там русалка сядзіць!” Высокая такая, косы длічныя, за касамі яе невідно – ці яна старая, ці яна маладая.

Ведзьма

– Людзі былі такія ў нас дзеравенскія. Хадзілі ў цэркву на Паску і абычно этая, которые ведзьмы, которые молоко цяглі, оны обязацельно, еслі воздвігаюць, значыць, первые выдвігаюць Ісуса Хрыста. Вот это мо ў два часы ночы ім обязацельно трэба папа ўзяць, аны хватаюцца за рызы этые. Но там іх адкідаюць, вот, а ім усё адно трэба. Ну, як пачынаюць, бацюшка кажа: “Ісус Хрыстос”. Вот это на Паску. Но это я знаю, ето з даўнего. Ім, наверно, гэтак трэба. І людзям прырабляюць, людзі сохнуць. Постоянно проціву затыкалі ў дзвер, мо на Троіцу, мо на Івану Купалу.

Комін

– *Як праходзіла жаніцьба коміна?*

– Не было жаніцьбы коміна. Я гэтага не помню. Але дзеўкі збіраліся вокруг коміна і пралі кудзелю, вышывалі. Сабіраліся мо 20 чалавек на кудзелю эту.

Запісана ад Чарнушэвіч Валянціны Васільеўны, 1941 г.н., Яфрэмавай Тамары Рыгораўны, 1954 г.н., ураджэнак в. Хваенск, Чарнушэвіч Галіны Міхайлаўны, 1937 г.н., ураджэнка в. Боркі.

Вяселле Сватанне

– *Як хадзілі ў сваты?*

– У сваты прыходзіў абычна хросны бацька, жаніх. От я не знаю, свой бацька ці ходзіў, но хросны абязацельна. От, яны прыходзяць, сядзяць, туды-сюды. Потом кажуць: “Нам казалі, што вы прадаеце цялушку. Вот мы хочам купіці”. Вот яны і згаваруюцца.

Сватацца – хросна маці, хросны бацька, жаніх і свой бацька. Захадзілі ў хату: “Добры вечар”. Прыдумуюць: “Заблудзіліся, да вот пераначаваць. Да, кажуць, што вы целушку прадаеце, да мы купіць хочам”. Во такія во слова. Ну, запоіны называлісь тагда.

Каравай

– *Ці рабілі каравай?*

– Каравай, конешно же, дзелалі. Абычно пячэ хросная маці, каторая жыве ў пары, бо еслі разводная ці ўдава, то не пякуць каравая.

Раней я знала, як унасілі тую воду да ўлівалі. Абычно каравай пякуць і штоб ведро із груш. Ну, штоб харошы каравай быў такі, запечаны. Раньшэ і ў нявесты каравай, і ў жаніха каравай. З жаніховым караваем едзем к невесцы. Во, это абязацельно. Прывозяць гэтого каравая к этой невесцы. І тут етого бяруць хросного бацько і получаюць етого каравая.

Уся роўна, штоб гэты каравай у хлопца быў вышэй, во.

Вясельныя пажаданні

– *Што жадалі маладым?*

– Дару квактуху, каб маладая пацэлавала свякруху.

Двое дваенят, трое траенят і семеро под ногі. Дзянка і Тараса, і хваціць з вас.

Сколько куточков у хаце, штоб было столько дзіцяці.

Шоб былі маладые багатые як зямля, бягучые як вада і сільныя як гром.

Першы дзень вяселля

Кажух выварачывалі, садзілі маладых. Мед даюць ім. Галава ў платочку была. Раньшэ хадзілі вакол стала, 3 разы абходзілі. Вадзілі хросным бацькам. Не знаю, ці невесты, ці жаніха.

Другі дзень вяселля

Карочы гавара, на другі дзень прыходзіць свякруха. Здымае з нявесткі фату і завязвае хустку да кажа: “Пасадзілі пад паліцаю, радзілі маладзіцаю”. Было 2 дня. Было і ў нас раньшэ. Было і кур лавілі, скублі да па ўсіх раскідалі. Тую куру скублі да пер’я разбрасывалі. Скублі да зварылі кур’ю ўху з яе. Мо, на другі дралі, я ўжо забылася. Перадзяваліся ў мужчыны, у штаны кукурузіну, ды так і хадзілі па хаце, дурачыліся, да. Карочы гавара, хто як уваходзяць, возьмуць маладую да вязуць дамоў, то ўходзіць родны бацька і з жытом і абходзіць 3 раза і абсыпае.

Вусны бытавы расказ

– *Ці памятаеце якія-небудзь мясцовыя казкі, цікавыя расповеды?*

– Жыў, цяпера леснікі жывуць у селе, а раньшэ леснікі жылі па лясах. Вот, яго жонка была берэменна. От, ці это байка, я раскажу. У іх была наймічка. Ну бярэменна, роджае ана семеро дзіцей, і ўсе семеро – хлопцы. Шо ж, прыедзе он, поглядзіць, што столько дзіцей, ана ложыць етыя дзеці, ну, скажэм, у кашэль, коробку такую. Нясе і ідзе ў болото топіць. Устрачае он етую бабу:

– Што ты нясеш?

– А нічога.

– Ну, покожы, што ты нясеш!

Вон туды – тыя ж дзеці. Ана расказала. Он кажа:

– Давай мне, а ты ідзі дамоў і не кажы, што са мною ўстрэцілася, штоб это было между намі. Только маўчок.

І завёз он тыя дзеці і здаў у горад у дзецкі дом. От, жывуць тыя дзеці, он іх абяспечвае, он іх, карочы гавара, штоб усе жылі. Ну, а з гэтым адным пістуночкам ужо цацкаецца. Стала 18 год етым хлопцам. Он кажа на яе:

– Знаеш шо, будзе ў нас узаўтра, вялікае будзе сабыціе, будзе многа гасцей.

А тым хлопцам купіў усім касцюмы адзінакавыя і гэтаму купіў такога касцюма, як і тым. Ана ўжо ў етой комнаце, потым прыехалі тыя хлопцы. І сталі ўсе чыста ў рад, а гэтага паставіў пасярэдзіне. А кажа на ее:

– Ідзі поглядзі, каторы твой!

Она вышла. Як поглядзела, дый загаласіла:

– Это ўсе моі!

А он пры ўсіх, там жа, пры гэтых хлопцах і расказвае, што так і так, маці хацела вас унічтожыць.

– Екую кару ёй зробіце?

І ўводзіць два жарабцы.

– От так, бярэце ці самі, ці, мо, прыслугі і раздзярыце.

От такая, ці это казка, ці это былъ, вот такі.

Колішнія народныя святы і абрады, міфалагічныя ўяўленні жыхароў вёскі Хлупін

Запісана ад Чыжык Антаніны Рыгораўны, 1923 г.н., ураджэнкі в. Судзібар Петрыкаўскага раёна, Торчык Сцепаніды Іванаўны, 1937 г.н., ураджэнкі в. Хлупін, Ярмоленкі Міхаіла Іванавіча, 1959 г.н., ураджэнца в. Хлупін, дырэктара Хлупінскага сельскага дома культуры.

Каляды

- *Калі адзначалі Каляды?*
- С шэстаго на седзьмое і в ноч на седзьмое гулялі.
- *Як у вас называлі – “Каляды” або “Шчодры”?*
- Каляды. Шчодры – это на Новый год. С 7 января Каляды, а потом ужо 14 у Хлупіне прыстольны празднік быў.
- *Як хадзілі на Каляды?*
- Ходзілі старікі і дзеці. Я мало участвовала, раза трі. Сабіралісь жэншчыны і ходзілі, цыганамі нарыжалісь і шлі по хатам, перед Калядамі. Цыганамі нарыжалісь і тогда, і тогда.
- *Прыкметы памятаеце?*
- Жэалалі счасця, урожаю.
- *Былі прыкметы калядныхя?*
- Не было. Дровы бралі тыя, кідалі – будзеш у пары.
- *Гадалі?*
- Да, гадалі. Носілі палены в хату – замуж. Еслі пару прінесла, хорошо, еслі не хватает пары, так гадалі.

Шчодры

- У нас престольный празднік счїтаеся с 13 на 14.
- *“Шчодры” былі?*
- Да.

- *Хто збіраўся – дзеці, дарослыя?*
- Дзеці. Цемнее – і дзеці ходзілі по хатам.
- *Ці ўпрыгожваліся?*
- Наряжалісь. І козу дзелалі.
- *Так была “каза”?*
- Да.
- *Вадзілі “казу”?*
- Да. Козы былі, но нашы не рабілі. В Хлупіне кажух повыворачвалі, звязвалі тыя кускі.
- *Цыганамі апраналіся?*
- Да.
- *Што гаварылі?*
- “Добры вечар, шчодры вечар...”, зерном насыпалі.
- *Дзе?*
- В хаце.
- *Пасыпалі праз плячо?*
- Ну, да.
- *Тры разы?*
- Да.
- *Якія прыкметы шчадроўскія, калядныя памятаеце?*
- У нас было такое. Куццю варылі. І на каляды, і на шчодры куццю ставілі пасредзіне стала. Тры куцці было, от куццю варылі, ставілі, сена наложвалі на покуць в уголку. У этом сеном, потом ставілі куццю, накрывалі, а потом вечером ставілі на стол. На стол тожэ засцілалі сена, засцілалі скацерць, ложылі вечеру вжэ і куццю, і когда окно вжэ открывалось, открывалі окно, звалі: “Мароз, мароз, хадзі куццю куцяваць!” От такое, потом смотрелі на звёзды – еслі звёзд багата, значіт, ранній ячмень удастся. Еслі нету звезд, родзіцелі запоміналі, что ячмень ранній не удастся. На другу куццю смотрелі і на трецью так жэ звалі. І тожэ просілі: “Мароз, мароз, ідзі куццю куцяваць!”
- *Як рабілі куццю?*
- Куццю дзелалі із ячменя. Яго сушылі, потом в ступе таўклі, абпалвалі, каб выпала ета шалуха і замачвалі, шоб добра таўклося, а потом обсушвалі. Ясная крупа была – цэлые крупінкі, і с этого варілі. Первая куцья была скромная, не жырная – ні

молока, ні мяса, ні масла. Вторая куця – маці 12 страў гатовіла: і арэхі, і падсолнухі, і грушы, і яблыкі, шоб скромна всё было, а на другі дзень усё можна было есці.

– *На Новы год маліліся?*

– Я знала двенадцаць молітв, забыла только. “Отче наш знаю”.

– *Гадалі?*

– Гадалі. Ставілі два зеркала серед ночі – одно спередзі, другое сзадзі. Кто в зеркало одно глядзіт, а посторонніе в другое глядзят сзадзі, і покажэцца суждзены. Ілі посторонніе смотрыт ілі в том зеркале покажэцца, ну я то не гадала.

Запісана ад Чыжык Антаніны Рыгораўны, 1923 г.н.,
ураджэнкі в. Судзібар Петрыкаўскага раёна.

Вяселле

Сватанне

– *Як замуж пайшлі? Ваш муж быў з Хлупіна?*

– Да, а я с Судзібора. Началісь колхозы, началі обкладваць богатых людзей. Мы жылі на хуторе, а бацька мой прімак был. У нас было шчэ дзевяць кароў, две пары валоў, пара быкоў, двое коней, ну і поле было у хутора. Вокруг всё было, і сенокос. Рядом всё. І тоды сказалі, что колхозы открылі. А колхоза шчэ не было, там колхоза – обклалі такім заданнем, што моглі сослаць нас. Потому што невозможно – продай усё, ды отдай дзеньгі. А бацька мой рэшыл так: еслі мы не выполнім етого заданія, нас сошлюць. Дай ён забраў трі каровы, пару валоў, пару коней, одного оставіл цетцы, остальные бабушке той, і переехалі в трыдцать первом году в Судзібор. Тут ужэ был колхоз, а колхоз был такі, як комуна – усё аддалі, усё дзелілі по душам.

– *Як вас муж сасватаў?*

– Ён прыехаў туды, в дзевню, сам хлупінскі.

- *Сватаў прысылаў?*
- Дзядзькі яго і он сам. Отца не было, на войне загінуў.
- *Вы былі з мамай?*
- Да, с мамой, сёстры.
- *Дзявочнік быў?*
- Дзевочки сабіралісь, моі падругі. Готовілі, парні пріносілі водку, отмечалі, а потым гулялі.

Першы дзень вяселля

- *Ці былі змовіны, запоіны?*
- Нічога не было. Война была, как гулялі? Ну, чого, пріехалі вечарам, тут дзесяць кілометров до Судзібора. Пріехалі, за стол посадзілі, побылі, подзелілі каравай, потым шчэ посідзелі і поехалі.
- *Як каравай дзялілі?*
- То з нашэй сям’і каравай нарызае. Соседзі пріходзілі – бярэ каравай абламывае, благодаріт і подарок дае. На тарелке с полоценцем.
- *З якімі словамі адбывалася дзяльба каравая?*
- Не помню, там не было аб’язцельных слов, там хто як прыдумае.
- *Вас сасваталі, а пасля прыехаў жаніх з родзічамі?*
- Да.
- *Адзін вечар быў?*
- Да. Зерном ужэ сыпалі тут, в Судзіборе зерном не обсыпалі.
- *А што было?*
- Пріехалі, здзелалі застаў соседзі, хто хоцел. Выносілі стол, ложылі хлеб на стол і всё: “Не пусцім, выкупайце!”.
- *А чым расплачваліся?*
- Водкой і закуской. Потом пропускалі.
- *З іконамі сустракалі? Значыць, прыехаў жаніх і вы адразу селі за стол?*

– Да. Посадзілі за стол, потым погулялі і селі назад за стол і падзелілі каравай, усё. І забіралі ікону, выносілі.

– *Вы гатавалі пасаг?*

– Да.

– *Як вас сустракалі ў Хлупіне?*

– Осыпалі зерном. Слезлі с подвод, подышлі к порогу, там нас обсыпалі чым-то, зерном. Нешто ж давалі – сыту.

– *Што такое сыта?*

– Сладкая вода. І все у хату звалі.

– *А ікону заносілі ўперад, вас з іконамі сустракалі?*

– Нет, мою ікону.

– *А сустракалі бацькі?*

– Маць і оцц.

– *Ці пераапраналіся мужчына ў жанчыну, а жанчына ў мужчыну?*

– Переодзевалісь.

– *Першы дзень быў там у вас, а другі, трэці – тут, правільна?*

– Да.

– *На трэці дзень кім апрааналіся?*

– І цыганкамі, і нішчымі. Веселілісь.

– *Як называўся трэці дзень?*

– Цыгане.

– *Мужчына пераапраанаўся ў жанчыну-цыганку, а жанчына – у мужчыну?*

– Да.

– *І што яны рабілі?*

– Там іх пріглашалі за стол, гулялі, танцавалі, пелі. Етыя цыгане – как свадзьба, то веселее.

– *А на вяселле вянок вілі?*

– Цветочки всякіе дзелалі в венкі. Бралі бумагу крашэную і вот так дзелалі цветочки: бралі ртуць, от камочак дзелаеш на проволочку, ету ртуць помочеш, вона бліскуча.

– *Дзе ртуць бралі?*

– В цермометре. Фата з марлі была.

– *Доўгая?*

- Як у каго.
- *На другі дзень хустку апраналі?*
- Да, сестра мужа платок одзяе, а вянок снімае.

Хрэсьбіны. Бабіна каша

- *Раскажыце, калі ласка, пра “бабіну кашу”.*
- Кресціны. Баба кашу пріносіт породзільніце.
- *З чаго каша?*
- С пшэна. Кашу не ставят на стол, а обманную кашу ставят. Ну, вродзе каша, но не каша – там морковь. Кум должэн выкупіць кашу. Ету кашу зноў ставят на стол і зноў абманну, а потым ставят настояшчую.
- *Ці таргаваліся кум з кумою? Калі кум больш паложыць, значыць чья каша?*
- Куміна. Он будзет біць кашу, еслі кума, то кума, а еслі постаронній большэ всех положыт, то он её і забірает.
- *Так і білі?*
- Да. Потом елі.

Паходжанне назвы вёскі Хлупін

- *Чаму вёска называецца Хлупін?*
- Вода от берега хлюпае. Раньшэ называлось Хлюпіно. Мне казалі: “А это там хлюпае всегда”.

Дамавы

- *Дамавы ў вас ёсць?*
- Был когда-то. Домовой меня звал ноч’ю.
- *Мужчынскім ці жаночым голасам?*
- Мужскім.
- *Старэнькі?*
- Не знаю. Сказалі набраць воду ў кружку, еслі будзе зваць, ты ліні в двері, і всё. Трі раза лінуць. І не стал зваць.

- *А чаму думаеце, што дамавы?*
- *А хто большэ?*

Талака

- *Ці сабіраліся ў вёсцы рабіць талакой?*
- Талакою у нас, мы цепер, а особенно участок сеяць, то одному посею, потом другому, дома рабілі.
- *А восенню таксама?*
- Колі пріходзілось, тоды дзелалі, просо мялі толокою, от. Копны носяць в хату ілі в гумно, якое і ногамі мялі, босымі ногамі просо мялі. Толокою і цеперь так сеюць.

Запісана ад Чыжык Антаніны Рыгораўны, 1923 г.н., ураджэнкі в. Судзібар Петрыкаўскага раёна, Торчык Сцепаніды Іванаўны, 1937 г.н., ураджэнкі в. Хлупін.

Выкліканне дажджу

- *Калі была засуха, што людзі рабілі?*
- Вызывалі дождзь давно. Собіралісь жэншчыны, пріносілі пряжу в хату і прялі лён. Тут жэ основалі, тут жэ навявалі на кросны – наметкі. С наметкамі ходзілі вокруг креста трі раза, гдзе перекрёсток.
- *Вешалі, і ішоў дождж?*
- Калі шол, а калі – не.
- *Вужа ўбівалі?*
- Нет.
- *Ці кідалі што-небудзь у калодзеж?*
- Бросалі мак в дзевяць колодцев. Кідалі гладышкі в колодец, не в трі, а в дзевяць, тыя, на уліце. А мы дзевяць колодцев обыдем, сыплем. На следущій дзень ужэ дождзь ідзе.
- *Як прыпыніць навальніцу?*

- Палілі свечку і Богу молілісь.
- *Дома маліліся?*
- Да. Ходзілі вокруг дзевенні Хлупін мужчыны, за імі следы заметалі.

Абрадавыя песні

01_Ой, рано-рано

Ой, рано, рано куры попелі,
Светы вечор, дэй добры вечор!*

Ешчэ нараней Ніночка ўстала,
Ніночка ўстала, косу чэсала,
Косу чэсала, на рады клала,
На рады клала, у цэркву ішла,
Ў цэркоўку ішла, трі свечы несла,
Светы вечор, дэй добры вечор!

Добрым людям на здароўе!

02_Ой, ў леску-леску

Ой, ў леску, ў леску на жоўтом песку,
Сеты вечор дый добрым людзям.*

Седзела пава, пер'е збірала,
Пер'е збірала, ў рукавец клала,
З рукаўца брала, веночок віла.
А за той веночок – дый пошла ў танок.

03_Ой, на морі, на сінёму

Ой, на морі, на сінёму,
Шчодры вечор добрым людзям!*

Там ластоўка купалася,
Купалася, ўмывалася,
Прышла домоў хвалілася:
– Ой, татонько, ой, мамонько,
Я бачыла чудо чудно –
Там ластоўка купалася.
– Эта, доню, не ластоўка,
Эта, доню, Бож'я ж Маці.
Шчодры вечор добрым людзям!

На здароўе!

04_Ой, на моры да на сінём

Ой, на моры дай на сінём,
Шчодры вечор, Васілею!
Там ластав(ы)ка купалася.
То не ластаўка – красна дзеўка.
‘На купалас, умывалас,
До святого дня прыбіралас,
До святого дзенька, до Васілейка.

05_Ой, конь бежыць

Ой, конь бежыць, земля дрыжыць,
Конь дарожку чуе,
Конь дарожку чуе.
Ой, Бог знае, Бог ведае,
Дзе Васіль начуе.
Ой, начуе Васілёчак
В лузі пры дарозь[і],
В лузі пры дарозі.
Прывязаў ён канечэнька
Да белай берэз[ы],
Да белай берэзы,
А сам пашов да дзеўчыны
Не п’яной, цверэз[ы].

06_Коза

– Шчодры вечор, добры вечор! Дозвольце козу спеваць!
– Пожалуста!

Начынаюць:

– Сею-сею, повеваю,
Коноплю посеваю,
Гаспадару хаты дабра жэлаю,
Здароўя, доўгіх гадоў жыцця!

Ну, і тут начынаюць спеваць козу:

Го-го-го, коза, го-го-го, шэра,
Поворачвайса, не забувайса,
Нізко господару дый роскланяйса.

Вот эта коза ужэ начынае танцоваць. Подходзіць: “Э-э-э!”, тымі рогамі господару кланяецца. І ўпадзе дай лежыць, ногі выцягне.

Тут козанька ўпала, ўпала да і пропала.
Дайце козе сала, шоб каза устала,
А на рожэнькі – два пірожэнькі,
А на хвосцічок – сала кусочок.

От ужэ ты хочш не хочш, ці тебе пірог цэлы, ці цібя булочки – на два рогі ложыш эту дайку, даеш і сала. А потым:

А ты, козанька, не гаспадынька.

Потом ужэ:

Дзе коза туп-туп, там жыто сем куп,
Дзе коза ногой, там жыто копой,
Дзе коза рогам, там жыто стогам.

07_Гу, весна

Гу, весна, гу, красна,
Шо ж ты нам прынесла?
Ці па пірожэчэчку,
Ці по еечэчку,
Ці кусочок сала,
Ці брусочок сыра,
Ці кусочок масла?
Гу, весна, гу, красна,
Шо ж ты нам прынесла?

08_Ой, весна, весняночка

Ой, весна, весна, весняночка,
Ой, чья ж то дочка Мар’яночка?
За воротамі короўку пасла,
Назбірала горшчок масла,
Горшчок масла, горшчок сыра,

Да ўсіх хлопчыкоў запрасіла:
– Ешце, хлопчыкі, дый мочайце,
А на гарэлочку пробачайце.

09_Лецела стрэла

Ой, лецела стрэла дый у koniec села,
Хі я, хмелю, дый у koniec села.*
Дый убіла стрэла сына молайца.
Да ніхто к целу не прыступіцца.
Прыступілася Анна Іваноўна,
Й узела цело дэй на ручэнькі,
Обнесла цело кругом цэркоўкі.
Сама цэркоўка открываецца,
Само целочко й у во гроб легло.
Прылетае да тры пташэчкі:
Што одна пташка – то мамка его,
А другая пташка – то сестра его,
А трэйця пташка – то жона его.
Ой, маці плачэ з веку до веку,
А сестра плачэ з году до году,
А жона плачэ з вечора до дня.
Ек мамка плачэ, то й рэкі цекуць,
А сестра плачэ – то й озёрушка,
А жона плачэ – ні калюжэчкі.

Это на Паску. Езжаем от у нас озеро, да на лодках, да як
заспеваем етыя песні...

10_А ў крывого танца

А ў крывого танца да не вуведом конца.
Зелёная рутонька, жоўты цвет.*
– А мы просо сеелі, сеелі.
– А му каня вупусцім, вупусцім.
Шоб на просо, да шоб конь проса поеў.
– А мы каня забером, забером.
– А му каня вукупім, вукупім.

– А мы дзеўку забером, забером.

11_Да Юрэй, маці, ключэ

Да Юрэй, маці, ключэ, да подай, маці, ключэ
Да на жыто, на пшэніцу, да на ўсяку пашніцу.
Дзе корогод ходзіць, там Бог жыто родзіць,
А дзе не бывае, там жыта ўлегае.
Ох, то ж карагод, сам Бог наперод!
Дзе корогод ходзіць, там Бог жыта родзіць.

12_Хорошуха да сажаласа

Хорошуха да сажаласа,
Неўдалуха да осталаса.

Хорошухі да загон кратчэ,
Неўдалухі да дзіця плачэ.

Неўдалуха ззаду плачэ. Хорошуха зажаласа, а неўдалуха
осталаса, да плачэ. Неўдалухі загон, шо не зжала, а неўдалухі
дзіця плачэ.

13_А я ў полі жыто жала

А я ў полі жыто жала,
Ў мене дома шкода стал[а],
Што свекруха с печы упала.
Бо ж ана здурела, што й с печы паляцела,
А можэ ана скруціласа, што с печы скаціласа.

14_А я прала

А я прала под дымком, под дымком,
Добрэ жаці холодком, холодком.

А я жала да хапу, хапу,
Дай нажала я ж копу, копу.

15_На заручынках былі

На заручынках былі,
Мёд, гарэлку пілі,
Гарэлачка салатзенькая,
А дзевачка маладзенькая.

16_Выкацілі медавую бочку

Выкацілі, выкацілі медавую бочку,
Вусваталі, вусваталі ў пана свата дочку.
Дый пасадзім, дый пасадзім на новым вазочку,
Дый повезом, дый повезом да сваго дамочку.
Ды паложым, ды паложым на новай кравяці,
Шо захочам, то і зробім вашаго дзіцяці.

17_Ой, у нашого ж свата

Ой, у нашого ж свата (2 р.)
Да хорошая ж хат[а]:
Печ его побелёная, (2 р.)
Сваха наша ухвалёнай[я].

18_Старша сваха да цыцатая

Старша сваха да цыцатая,
А другая череватая,
А трэцяя да на дню ходзіць,
Да вечэра байструка родзіць.

19_Хваліласа коровайніца

Хваліласа коровайніца,
Шо вяліка да работніца,
Шо у ее сем сарочак:
– Адна на мне, а дзве ў прамне,
А чатыры да у кудзелі.

20_Наша печка рогочэ

Наша печка рогочэ – (2 р. *)
Коровая ёна ж хоч[э],
А прыпечок заліваецца –
Коровая дожыдаецц[а].

21_С-под белого да березнічку

С-под белого да березнічку (2 р. *)
Сівы конь дай убегай[ець].
Да не сам жэ ён бежыць,
На нём Андрэйка седзіць.
Он коніка да поганяе,
Вон с коніком да розмоўляе:
– Ой, коню мой, коню,
Да несі ж мене ж до дому.

22_Сядзьмо, мамко, повечэраймо

Сядзьмо, мамко, повечэраймо, (2 р. *)
Вечэраймо, подзелімос[а].
Тобе, мамко, будня ж сенцэ,
А мне, мамко, усе полоценц[э].

23_Каменная печэнька

– Каменная печэнька, (2 р. *),
Вечор горыш, да не выгорыш,
Вечор горыш, да не выгорыш,
Каменейко да не распаліш.
– Молодая Лідонько,
Вечор седзіш, да не заплачэш,
Вечор седзіш, да не заплачэш,

Свою мамку да не розжаліш.

– Заплачу, мамонько,
Ек я пойду по застольейк[у].

Коскою дай обоўюса,
Слэзочкамі дай обольюс.

Слэзкі мое дробненькі,
Годы мое молодзенькі.

24_Клёновая да лісцінонька

– Клёновая да лісцінонька, (2 р. *)
Куда себе вет(ы)рык(ы) вей[е]?

Ці в(ы) луг, ці в(ы) долину,
Ці назад на к(а)лёнін[у]?

– Молодзенька Марынка,
Куда сэбе мамко й оддай[е]?

Ці в(ы) людзі, ці в(ы) татары,
Ці в турэцкую ж зямь[лю]?

– Там земелька корэністая
Там сямейка наровістай[я]:

Оны будуць вечэраці,
А я буду ж плакаць[і],

Кос(ы)камі дай опусчуса,
Слэз(ы)камі дай обольюс[а].

Пазаабрадавыя песні

25_Ой, пойдў я ў лес по дрова

Ой, пойдў я в лес по дрова, нарубаю лому,
Зав'ёў мене дурны розум на чу..., на чужу старон[ку]. (2 р.*)

На чужой жэ стороньке сонейко не грэе,
Нету маменькі родное, ніхто, ніхто не жалее.

Ой, сорву я з рожы кветку дай пушчу на воду:

– Плыві, плыві, з рожы кветка, дый до, дый до мойго ж роду.

Плыла, плыла з рожы кветка, дый стала кружыцца.

Выйшла маці воду браці дый ста..., дый стала дзівіцца:

– Ой, чэго жы з ружы кветка на водзе сов'яла,

Ой, чэго ж ты, моя доню, така, така стара стала?

– Остарыла ж мене, мамко, дрова да лучына,

А шчэ к тому ж, моя мамко ж, невер..., неверна дружына.

Остарылі ж мене, мамко, дробненькіе дзеткі,

Што не прала, не качала свекру..., свекрусі сарочкі.

Боліць моя голівонька, нечым обвезаці,

Обвяжу я й голівоньку шовко..., шовкавым платочком.

А той шолковы платочэк голоўку не з'яжэ,

Й а той сівый голубочок роду, роду не накаж[э].

26_Ой, пойдў я гукаючы

Ой, пойдў ж я гукаючы, (2 р.*)

Шчасця жы, долю шукаюч[ы].

Отгукнулас моя доля

По той бок сінего ж мора:

– Плуві, дзеўка, за водою,
А я ззаду за тобой[ю].

Дай прыплывум к бережэчку,
Дый сядомо ж на песочк[у].

Дый сядомо ж на песочк[у],
Дый вушчыпном по лісточ[ку].

– Нехай татко не журбуе,
Мне посагу ж не готуй[е].

Поцірала ж я посагу
Пуд зелёным явором.

Пуд зелёным явором,
Ды з молодым козаком.

27_Ой, ў полі бероза кудрава стояла

Ой, ў полі бероза кудрава стояла,
А на той берозі зеўзюля ковала. (2 р.*)

Ой, то не зеўзюля, а родная маці,
Котора ўпраўляла сына воеваці:

– Ой, ідзі, сыночку, дай не забоўляйся,
Черэз два годчкі назад зворочайса.

Нема сынка годзік, нема сынка другі,
Й а на трэці годзік едзе сын мой любый:

– Ой, ці рада, мамочко, ой, ці рада мною,
Ой, ці рада, мамочко, моею жэною?

– Ой, рада я, сыночку, рада я табою,
Только я не рада твоею жэною.

Посаділа сыночка дый коло прыстола,
Молоду невесточку дэй коло порога.

Поставіла сыночку солодкаго мьёду,
Молодой невестачке – зеляного ёду.

Сын віна не п'е, под коніка лье,
А отрутоньку – на половінку,

А отрутоньку – на половінку:
– Поховай, мамко, в одну жы могiлку.
– Схаваю сынка дай у цэркоўкі,
А невестачку – побока цэрковкі.
Вырос жэ з сынка зелёны явор,
А з невесточки – бела й бероза й.
Ой рослі, рослі, дай повіліса,
Поверх цэркоўкі дай счэпіліса.
Ой, вуйшлі людзі дзіва й гледзяці.
– Ой, Божэ, Божэ, што я ж зробіла й?
– Ой, Божэ ж, Божэ, што я зробіла,
Шо двое дзеток дай от(а)руіла?

28_Як я жыла ў бацюхна

Як я жыла ў бацюхна
Да восемнаццаць лет,
Восемнаццаць лет.
Полюбiла й пареня
Дай у дваццаць пяць лет,
Й у дваццаць пяць лет.
Такого й красiвого,
Што й у дзереўні ж нет.
Вуйшла за воротечка,
Й а каляска ж бежыць,
Каляска й бежыць.
Й а й у той калясоццы
Да мой мiлой седзіць,
Мой мiлой седзіць,
Да чужую ж нелюбую
Да за ручку ж дзержыць,
За ручку й дзержыць.
Й а ж твоя мiлесенька
Да за возом бежыць,

За возом бежыць:
– Пстой, пстой, міленькой,
Да роспрошчаёмса,
Роспрошчаёмса,
Да на золотэ ж колечко
Дай обменяёмса.
– Ой, рад бы я, міленька,
Да тебе ж й обождаць,
Цебе й обождаць –
Воронные конічкі
Да не могу й удержаць.

29_Мацерь моя

І мацерь моя родзімая,
Да зачэм мене й спородзіла,
Зачэм жэ мене й спородзіла,
Ой, да малолетнюю жэніла?
І малолетнёю жэніла.
Ой, да жонка й, шэльма ж, не злюбіла,
І жонка й, шэльма, не злюбіла,
Ой, да шчэй болезні ж прыключыла.
І й от болезні ж зелье знаю,
Ой, да от любові ж поміраю.

30_Ой, дума моя

Ой, дума й моя, дума,
Ой, дума ж моя, дума
Звела козака з ума,
Звела козака з ума, (2 р.*)
З велікого розума –
Не под муслі жонку ўзяў,
Бо да ее Бог прыняў.

Бо да ее Бог прыняў,
То б я пошоў між дзеўкі,
То б я й пойшоў між дзеўкі
Між чырвоныя ягоды.

Усе дзеўкі як дзяўкі,
Одна дзеўка ні така.

Одна дзеўка ні така –
Ў ее русая коса.

– Ў мене русая коса –
Пойду ў рэчку ўтоплюся.

– Не топісь, дзеўко дурна,
Бо й холодная вода.

Бо й холодная й вода –
Мне, дзеўко, цебе шкода.

31_І сюды гара

І сюды гара, і туды гара,
Паміж тымі гарачкамі ўсходзіла заря. (2 р.*)

Ой, то ні заря – дзеўчына малада
С маленькімі ведзеркамі за вадой ішла.

Дзеўчына ат вады, казак да вады:
– Пастой, пастой, дзеўчынанька, дай каню вады.

– Ох, рада б я стаць, каню вады даць,
Мае босенькіе ножкі – холадна стаяць.

– Дзеўчына мая, седай на каня,
Дай і паедам чыстым полем да майго двара.

– А ў твайму двару нічэво нема,
Только стаіць дуб зелёной прывезаць каня.

А ў твайму двару нічэво нема,
Только стаіць куст каліны, да і той не цвіла.

32_Ой, валы мае

Ой, валы мае да половые, чаго ву ж да не арэце?

Ой, лета мае молодзенькіе, чаго марне йдзеце?

Ой, коб тым волам аратай добры, то ораў бы і наараўса,
А мне маладой дружына верна, то б жыла б я, нажыласа.

Ой, паплоў, паплоў мілы мой Днепром да за ціхаю вадою,
Шапачкі не зняў, добры дзень не даў, не выгаварыў са
мною.

33_За гарамі, за морямі

За гарамі, за морямі галубы летаюць,
Не вазнаці, не згадаці, как гада мінаюць. (2 р.*)

– Ой вы, хлопцы, мае хлопцы, хлопцы маладые,
Запрегайце, хлопцы, коні, коні вараные,

Запрегайце, хлопцы, коні, коні вараные,
Я паеду даганяці годы маладые.

Как дагнала свае годы на кленовым мосці:

– Верніцеся, мае годы, хоць да мене в госці.

– Ой, не верномсь, твае годы, дай да тебе в госці,
Трэба было шанаваці нас за маладосці.

Ой, не спіла, ой, не з'ела, гарно не схадзіла.

Через тебе, мой міленькі, годы пагубіла.

Я не паўтараюса, куплет, бо ён паўтараецца обычна. Ну і
нада ж подводзіць. У нас от ўсегда найдзёцца чалавек,
жэншчына, каторая. Меня дочка, я вот пою – і зараз.

34_Ой, с-под горкі

Ой, с-под горкі, с-под крутое голубы ж летаюць,
Ох, як жал(ы)ко лет молодых, што оны мінаюць. (2 р.*)

– Ой вы, хлопцы, хлопцы ж маладые,
Запрагайце, хлопцы, коні, коні вороные.

Як догнаў я лета свое ў зелёном барвінку:

– Вернецеса, лета ж мое, хоць на ‘дну недзельку.

Як догнаў я лета свое ў зелёному жыці:

– Вернецеса, лета мое, будзем добра жыці.

Як догнаў я ж лета свое й на высоком мосці:

– Вернецеса, лета мое, хоць до мене ў госці.

Не вернуцца моім летам, бо нема нічога.

Надо лета шановаці, як сердэчка й свого.

35_Ой, зелёнэ жыто

Ой, зелёнэ жыто, зелёнэ, хорошыя госці й у мене.

Ой, зелёнэ жыто на руну, хорошыя госці до ладу. (2 р.*)

Ой, зелёнэ жыто, зелёнэ, хорошыя госці у мене.

Ой, зелёнэ жыто за селом, хорошыя госці за столом.

Не махай, Романе, рукою, я не лягу спаці с табою,

А я лягу спаці с казаком под зелёным явором.

С-под явора вецер не вее, под явором сонцэ не грэе,

Под явором дробны дождж ідзе, моя мілка замуж ідзе.

36_Ох, п’е чумак, п’е

Ох, п’е чумак, п’е, в его грошы е,

Ох, за ім, за ім его родна маці горкі слёзы лье. (2 р.*)

– Ох, сыночак мой, дзеціна мая,

Ой, покінь, покінь гарэлачку піці, бо проп’еш коня.

– Ох, мамко моя, не покіню я,

Ох, не покіню гарэлочку й піці, бо солодкая.

– Ох, сыночок мой, дзеціна мая,

Ой, покінь, покінь дзеўчыну любіці, бо сведзе с ума.

– Ох, мамко моя, не покіню я,

Ох, не покіню дзеўчыну любіці, бо й хорошая.

37_Косів козак сено

Косів козак сено, ек була погода,
Плакала дзевчына, ек була молада. (2 р.*)

Плакала, плакала, шчэ й з лічка змарнела,
Наверно дзевчына веночка жалела,

Веночка жалела, шчэй родныя рэчы,
Роспусціла косы на ўсе свое плечы.

Косу роспусціла, жалю ж наробіла:
Ой, жалю, мой жалю, велікі печалю.

38_Ходзіць пава по берагу

Ходзіць пава по берагу, ёна перье губіць.
Не верь, дзеўко, козачэньку, што ён цебе любіць. (2 р.*)

Ой, хоць і любіць, хоць не любіць, с тобою спаць не ляжэ.
Одзін вечор поговоріць, а другой роскажэ.

39_Ой вы, очы, мое очы

Ой вы, очы, мое очы, прывыкайце спаці,
Бо ўжэ мой міленькі думае кідаці.

Шо у парня жонка, яшчэ дзеток двое,
Яшчэ дзеток двое, чэрнявы абое,

Яшчэ дзеток двое, чэрнявы абое.

Втапіла галоўку у сінее морэ,

Втапіла галоўку, да нечым звезаці,

А каго ж любіла – трэба забываці,

А каго любіла – трэба забуваці,

А каго не знала – то ў параньцы стала.

40_Ой, бацько да маці

Ой, бацько да маці, што ж я наробіла,
А парэнь жонаты, а я полюбіла. (2 р.*)

А ў парэня жонка, шчэй дзеточок двое,
Шчэй дзеточок двое, чэрнявы обоє.

Жонку зарубаю, дзецей понаймаю,
С тобою, коханко, всегда погуляю.

41_Ой, у лесі

Ой, у лесі на дубочку
Калыхала дзеўчынонька сына й дочку.

Калыхала і плакала:

– Ці я ў тебе, родна мамка, пагуляла?

Не гуляла, не даросла,
Пасадзіла куст каліны – дэй усохла.

Пасаділа с цветочкамі,
Асталаса дзеўчынонька з дзеточкамі.

42_Ой, мамочко, чорноморец

Ой, мамочко ж, мамочко, чорноморец
Вувьёў ж мяне босеньку й на морозец. (2 р.*)

Вувьёў мене ж босую дый путае:

– Ці е ж, дзеўко, мороз, ці не мае?

– Ох, німа ж марозіку, только роса.
Простояла дзеўчына ўсю ноч боса.

Полюбіла ж, мамочко, у жупані –
Я думала й, мамочко, буду пані.

Я ж думала, мамочко, пановаці,
А прышлосо бедненькой гороваці,
Зелёное жыщечко ў поле жаці.

Ох, жала я жыщечко дый на ніві,
Повесіла ж люлечку на каліні.

Ох, будзе ж ветрычок повіваці,
Будзе ж мое дзіцітко колыхаці.

Да будзе ж соловейко шчэбетаці,
Будзе мое дзіцітко засынаці.

43_Морэ, сіне морэ

Морэ, сіне морэ от гаю до гаю,

Усе жонкі да обед несучь, а мое немае. (2 р.*)

Пусціў волы да на дуброву, сам пошоў до дому,

Прыйшоў мужык дай до дому, дому, жонкі дома нету.

– Дзеткі мое дробненькіе, дзе ваша маці?

– А наша маці пошла ў лес по дрова,

А наша маці пошла ў лес по дрова,

Дый сказала: “А вы, дзеткі мое, бувайце здорovy,

Дзеткі мое дробненькіе, бувайце здорovy.

Дзеткі мое дробненькіе, пойду по каліну”.

Дый сказала: “Дзеткі мое, я ўжэ вас покіну”,

Дый сказала родна маці: “Я ўжэ вас покіну.”

44_По-над лугом зелененькім

По-над лугом зелененькім (2 р.*)

Брала ўдова лён дробненькі. (2 р.*)

Она брала, убірала,

Тонкі голас подавала.

Тонкі голас, голосочок

Чэрез Васілёў садочок.

Ох, там Васіль сено косіць,

Тонкі голас переносіць.

Кінуў косу ж на покосу,

А сам пошоў до домонькі.

За дубову стол садзіўса,

Цяжко, важко зажуриўса:

– Позволь, маці, ўдову браці,

Тогда будом піць, гуляці.

– Не дозволю ўдову браці,

Ўдова ўмее чароваці.

Счаровала мужа свого,
Прічаруе сына ж мого.

– Я а чароў не боюса,
Дай на ўдове ожэнюса.

45_Выправіла маці

Выправіла маці сына у салдаты,
Молоду невехну ў поле лён убраці. (2 р.*)

Когда упраўляла, строга прыказала:
– Не вуберэш лёну, той не йдзі й до дому.

Она брала, брала, брала, убірала,
До белого свету тополею стала.

Прішоў сыноч до дому дый гаворыць маці:
– Ой, мамонько, мамо, ой, шо то ж за дзіво,
Шой на нашом полі вуросла й тополька?

– Бері, сын, тапорік, да ідзі у поле,
Да ідзі у поле, ды рубай тополю.

Рубнуў раз – ажно кроў канула,
Рубнуў другі –мясо й показалос.

– Мілы ж мой, міленькой, не рубай тополькі,
Это ж не тополька, это твоя жонка.
Усе ж наробіла твоя родна маці.

– Ох, мамочко ж, мама, шо ж ты наробіла,
Шо ты ж мене з мілой навек розлучыла.

46_Ой, аддалі маладу

Ой, аддалі маладу да ў вялікую семью,
А веліка семья ўся вечэраць посела, (2 р.*)

А веліка семья ўся вечэраць посела,
А мене маладу посылаюць по ваду.

Я ж па воду пашла, крынічэньку не нашла,
А крiніцу нашла, зачэрпнула полведра,

Я ж крініцу нашла, зачэргнула полведра,
А до дому ішла, то слезамі доліла.

Я прыйшла до сеней, сама стала ля дзвярэй,
Дэй паслухаю я, што гаворыць семья.

А веліка семья навучае мужыка:

– Чого жонку не б'еш, чого волю ёй даеш?

– А за што мне ее біць, вона ўмее ўсё робіць:

І купіць, і варыць, і са мною гаварыць,

І чытаць, і пісаць, і по садзіку гуляць.

47_Ой, на поле на ролье

Ой, на поле на ролье, (2 р.*)

Ой, там ходзілі журавлі.

Оны ходзяць, гвораць,

Ой, которая ролля лепша:

– Перва ролля лепшая,

Ой, а другая горшая.

– С первой жонкой дзеткі маў,

Ой, а з другою розогнаў.

48_Лецев воран

Лецев воран чэрез сад зелёной,

Дый стаў каліну клеваць,

Дый стаў каліну клеваць.

Любів козак молоду дзеўчыну,

Дый не думаў ее браць,

Дый не думаў ее браць.

Дзеўка парня, парня й отравіла,

Дый стала его пытаць,

Дый стала его пытаць:

– Скажы, скажы, друг мой разлюбезной,

От чого ж ты заболеў,

От чого ж ты заболеў?
Ці атрута, ці ат той любові,
Ці от любушкі сваей?

49_Зайшоў, зайшоў месяц

Зайшоў, зайшоў месяц за цёмную хмару,
Выбірала маці своёй дочке пару. (2 р.*)

Шукала, шукала, багатаго сына,
А дочку кохае бедна сіроціна.

Кохае, кохае, дый думае браці –
Не мешай любові, родненькая маці.

– Дозволь, дозволь, маці, з бедным покохацца.

– Не дозволю, доню, з сіроціной знацца.

Зайшоў, зайшоў месяц за цёмную хмару,
Не найшла матуля своёй дочке пару.

Калыханкі

50_Ай, люлі, пашлі коцікі

Ай, люлі, люлі, люлі,
Пашлі коцікі ў гулі,
А Маруську забулі.
Ай, люлі, люлі, люлі,
Спі, Маруська маленька.

51_Ай, люлі

Ай, люлі, засні спаць.
Одна маці бацькоў пяць.
Маць одна і та дурна!

Песні. Пашпартныя звесткі

- 01, 03, 07,
11, 21, 22,
23, 37, 46,
47, 48, 49 Запісана ў в. Азяраны ад Ярэміч Вольгі Парфёнаўны, 1940 г.н.; Аліфіравец Ніны Васільеўны, 1937 г.н.; Ярмоліч Лідзіі Мікалаеўны, 1945 г.н., Зуевіч Марыі Мікалаеўны, 1948 г.н., ураджэнак в. Азяраны
- 26, 51 Запісана ў в. Перароў ад Туравец Аляксандры Пятроўны, 1930 г.н., ураджэнкі в. Перароў.
- 14, 28, 29 Запісана ў в. Перароў ад Махла Лідзіі Яўгеньеўны, 1932 г.н., ураджэнкі в. Хільчыцы.
- 06, 17, 20,
24, 25, 27 Запісана ў в. Перароў ад Забеліч Эвеліны Рыгораўны, 1942 г.н., Туравец Аляксандры Пятроўны, 1930 г.н., ураджэнак в. Перароў.
- 30 Запісана ў в. Перароў ад Голад Надзеі Трафімаўны, 1942 г.н., ураджэнкі в. Перароў.
- 08, 12, 35 Запісана ў в. Перароўскі Млынок ад Баран Настасі Адамаўны, 1920 г.н., ураджэнкі в. Перароўскі Млынок
- 38 Запісана ў в. Перароўскі Млынок ад Бабарыка Марыі Паўлаўны, 1931 г.н., ураджэнкі в. Перароўскі Млынок
- 40, 43 Запісана ў в. Перароўскі Млынок ад Баран Настасі Адамаўны, 1920 г.н., Бабарыка Марыі Міхайлаўны, 1931 г.н., ураджэнак в. Перароўскі Млынок
- 04, 36 Запісана ў в. Хваенск ад Чарнушэвіч Валянціны Васільеўны, 1941 г.н., Яфрэмавай Тамары Рыгораўны, 1954 г.н., ураджэнак в. Хваенск, Чарнушэвіч Галіны Міхайлаўны, 1937 г.н., ураджэнкі в. Боркі.
- 10, 15, 16,
18, 19, 32,
39, 41 Запісана ў в. Хваенск ад Чарнушэвіч Галіны Міхайлаўны, 1937 г.н., ураджэнкі в. Боркі.
- 34, 42, 44,
45 Запісана ў в. Хваенск ад Скрыгалоўскай Любові Іванаўны, 1926 г.н., ураджэнкі в. Хваенск.

05, 13, 31, 33, 50 Запісана ў в. Хлупін ад Чыжык Антаніны Рыгораўны, 1923 г.н., ураджэнкі в. Судзібар Петрыкаўскага раёна.

02, 09 Запісана ў в. Хлупін ад Торчык Сцепаніды Іванаўны, 1937 г.н., ураджэнкі в. Хлупін.

:

. : , 1942 . . ,

, 1930 . .

,

, 1942 . . ,

,

,

Фальклор Прыпяцкага запаведніка
(па матэрыялах даследавання вёсак
Азяраны, Перароў, Перароўскі Млынок, Хваенск, Хлупін
Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці)

Адказы за выпуск

Матэрыял падрыхтавалі

Макет

Набор тэкста

М.І. Шамшэня

І.В. Глушэц, Л.Г. Мельнікава, Г.П.
Лой

К.У. Ціханава

І.В. Глушэц, Н.С. Куляшова

Надрукавана ўстановай “Гомельскі абласны цэнтр народнай творчасці”

Адрас: 246022, г. Гомель, вул. Кірава, д. 49.
Тэл. 77-50-95.